

t

VASEMMISTON KRIISI

Alustus keskusteluun

Salo, Miika. 2010. ”Vasemmiston kriisi. Alustus keskusteluun.” *Sosialismi.net* 6.4.2010. Saatavilla osoitteessa http://sosialismi.net/kirjasto/Salo_-_Vasemmiston_kriisi.pdf

Delfoin temppelin piirtokirjoituksessa ollut ohje *gnôthi seauton* (tunne itsesi) oli **Jean-Jacques Rousseau**n mukaan ”merkittävämpi ja vaikeampi kuin kaikki moralistien kirjoittamat paksut kirjat yhteensä.” Pohdittaessa vasemmiston kriisiä, katse on kohdistettava itseen. Kriisi on tullut yleisesti tiedostetuksi, mutta ei ole selvyyttä siitä, mistä tämä kriisi johtuu tai mitä sille pitäisi tehdä. Tässä artikkelissa alustetaan keskustelua kapitalismia vastustavan vasemmiston tilasta ja kehittämisestä.

Kysymys vasemmiston kriisistä on laaja. Suuren kysymyksen selventämiseksi on ensin kysyttävä useita pienempiä kysymyksiä.

Alustuksessa edetään yleisimmän tason kysymyksistä yksittäisiin ja erityisiin. *Ensimmäiseksi* pyritään yksilöimään, mikä ’vasemmisto’ on kriisiytynyt ja *toiseksi* mitä se on Suomessa. Tavoite tuotantovälineiden yksityisen omistusoikeuden lakkautukseen tai merkittävään rajoittamiseen on sosialistista vasemmistoa muista poliittisista liikkeistä erottava periaatteellinen sisältö. Suomen vasemmistossa tämä historiallinen päämäärä on vaihtunut ensin perinteeksi ja ulkopuolisen esimerkin seuraamiseksi (ensin kautskylaisuus, sitten reaalisosialismi), ja lopulta kriisin edetessä sosialismi on typistynyt ”arvoiksi” joilla yhteiskuntaa muovataan ilman varsinaista päämäärää. **Jan Otto Andersonin** oppi ”kolmesta vasemmistosta” saa uuden merkityksen, jonka tarkoituksena on ymmärtää vasemmiston kriisiytymistä. *Kolmannessa* luvussa tarkastelu siirtyy vasemmistolaisen järjestötoiminnan merkittäviin ristiriitaisuuksiin.

Neljännessä luvussa tehdään synteesi edellisissä luvuissa tehdystä erittelystä. Vasemmiston kriisiytyminen näyttäytyy pitkään jatkuneena kehityskulkuna, josta voidaan eritellä kaksi toisiinsa kietoutuvaa puolta: (1) teorian irtautuminen todellisista olosuhteista ja vasemmiston toiminnasta ja (2) vasemmiston järjestöjen byrokratisoituminen, institutionalisoituminen ja integroituminen kapitalismiin.

Viimeisessä luvussa kysymys vasemmiston kriisistä pyritään ylittämään pohtimalla ratkaisuja, jotka voivat pysäyttää jatkuvan kriisiytymiskehityksen. Inspiraatiota ja oppia haetaan muun muassa niin ajatuksista perustulosta kuin **Vladimir Leninin** vuosien 1914–1917 tutkimusprojektista, niin **Jussi Vähämäen** ’opportunistista’ ja ’kyynikosta’ kuin **Mario Trontin** ajatuksesta tieto- ja teollisuustyöväen liitosta. Pohdittaviksi ratkaisuehdotuksiksi muotoutuvat: *vasemmiston paluu päämäärälähtöiseen politiikkaan ja tutkimuksen yhdistäminen poliittiseen toimintaan, perusturva/perustulo vasemmistoa yhdistävänä teemana sekä liittoutuminen uudelta pohjalta – eli vasemmiston uudelleenajattelu ja uudelleenrakentaminen vanhat toimintaperiaatteet ja -kulttuurit ylittäen.*

1. ALUKSI: VASEMMISTOLAISUUDEN ETSINTÄ

Ensimmäinen ihminen, joka maa-alueen rajattuaan keksi sanoa: tämä on minun ja löysi vielä ihmisiä, jotka olivat tarpeeksi yksinkertaisia uskoakseen sen, oli kansalaisyhteiskunnan todellinen perustaja. Miltä kaikilta rikoksilta, sodilta, murhilta, kauhuilta ja kurjuudelta ihmiskunta olisikaan säästynyt, jos joku olisi kiskonut hänen aidanpylväänsä maasta tai täyttänyt hänen rajajansa ja huutanut kanssaihmisilleen: Älkää kuunnelko tuota huijaria, olette hukassa jos unohdatte että maan hedelmät kuuluvat kaikille eikä maa kuulu kenellekään! (*Jean-Jacques Rousseau 1755.*)

Porvarit ne ovat jo neljättä vuotta rikastuneet vallankumouksesta; pahempi kuin maanomistaja-aateli on uusi kauppa-aatelisto, joka meitä rasittaa; sillä hinnat kohoavat kohoamistaan, eikä sille näytä loppua tulevankaan. Onko muka keinottelijan omaisuus pyhempi kuin ihmisten elämä? (*Jacques Roux 1793.*)

Karl Kautsky kirjoitti 1800-luvun lopussa **Platonin** sosialismin historian ensimmäiseksi edustajaksi (Kautsky 1908, 20–27). Nykyisen vasemmistolaisuuden etsintä lienee kuitenkin todenmukaisempaa aloittaa Ranskan vallankumouksesta. Alkuperäinen vasemmisto syntyi istumajärjestyksestä, jota käytettiin vallankumouksen instituutioissa. Sanalla tarkoitettiin 1900-luvun alkupuolelle asti laajasti liberaaleja ja sosialisteja. Esimerkiksi Iso-Britanniassa tilanne on näin edelleen, ja Yhdysvalloissa vasemmistolla tarkoitetaan yleisesti liberaaleja.

Suomessa liberaalit ovat perinteisesti olleet heikkoja ja vasemmistolla on tarkoitettu sosiaalidemokraatteja, kansandemokraatteja ja kommunisteja. Nykyisin tiedotusvälineissä 'vasemmistolla' tarkoitetaan lähinnä SDP:tä ja Vasemmistoliittoa.¹

Yleisiä käsityksiä vasemmistosta voi tarkastella kyselytutkimusten avulla. *World Values Surveyn* vuoden 2005 aineiston perusteella Suomen eduskuntapuolueet sijoittuvat vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella seuraavan taulukon esittämällä tavalla.²

¹ *Vasemmistoliitto* antaa nimellään ymmärtää edustavansa *varsinaista* vasemmistoa erotukseksi sosiaalidemokraateista, kuten myös Saksan *Die Linke* ja Ruotsin *Vänsterpartiet*. Vasemmistoliitto käyttää internetosoitteenaan myös osoitetta vasemmisto.fi.

² Kyselyyn on vastannut 1 139 18 vuotta täyttänyt suomalaista 28.8.–12.10.2005. Taulukon lyhenteet: VAS = Vasemmistoliitto, PS = Perussuomalaiset, VIHR = Vihreät, KESK = Keskusta, KD = Kristillisdemokraatit, RKP = Ruotsalainen kansanpuolue ja KOK = Kokoomus. Perustana puolueiden sijoittamiselle vasemmistoon ja oikeistoon olen pitänyt *World Values Surveyn* vuoden 2005 kyselyyn vastanneiden puoluekantaa ja itsesijoitusta vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella, jossa 1 merkitsee ulottuvuuden vasenta ja 10 oikeaa laitaa. Karkeasti jaotellen 'vasemmisto' sijoittuisi välille 1–4, 'keskusta' välille 4–7 ja 'oikeisto' välille 7–10. Puoluejäsenten kantoja selvittääkseni muodostin uuden muuttujan yhdistämällä puoluejäsenyyttä ja puoluekantaa koskevat kysymykset. Ensin laskin keskiarvot puolueiden kannattajille ja jäsenille erikseen, minkä jälkeen laskin puolueiden sijoittumisen näiden keskiarvon perusteella. Poliittista keskustaa täyttävät monet puolueet, joiden identiteetti perustuu pääasiassa muihin tekijöihin kuin vasemmisto-oikeisto-jakoon. Perussuomalaisten sijoittuminen keskustaan saattaa joitakin yllättää, mutta tämä havainto, samoin kuin taulukon esittämä puolueiden sijoittuminen yleisestikin, vastaa myös muita tutkimuksia (vrt. esim. poliittikan tutkimuksen perusoppikirja Paloheimo & Wiberg 1996, 304 sekä Paloheimo & Raunio 2008, 54, jossa moniulotteisella skaalauksella päädyttiin täsmälleen samaan järjestykseen kuin tässä esittämäni). Perussuomalaisia vasemmisto-oikeisto-jakoa paremmin määritteleviä ristiriitallisuuksia ovat kansallinen-kansainvälinen ja arvokonservatismi-arvoliberalismi, joissa puolue on ääri-laidan edustaja. (Huomautettakoon, että myös nykyiset vasemmistopuolueet ovat pikemmin "kansallisia")

vasemmisto		keskusta						oikeisto	
1	2,8	4,5	4,7	4,9	6,0	6,2	6,4	8,1	10
	VAS	SDP	PS	VIHR	KESK	KD	RKP	KOK	

Lähde: FSD2118

Puolueiden kannattajien ja jäsenten itsesijoitukseen perustuva jaottelu kertoo mielikuvista ja itseyttämisestä. Niiden mukaan Suomen eduskunnassa on hyvin laaja keskusta ja kaksi selkeää ääriä edustajaa: Vasemmistoliitto ja kokoomus. Ulottuvuuden keskustaa hallitsevat sosiaalidemokraatit keskustavasemmistolaisena ja keskusta keskustaoikeistolaisena puolueena. Mediassa ”vasemmistopuolueeksi” kutsuttu SDP ei ihmisten käsitysten perusteella ole merkittävästi vasemmistolainen, ei edes puolueen jäsenten mielestä.

Jotta voidaan eritellä ”todellisen” vasemmiston muista poliittisista liikkeistä erottava (periaatteellinen) sisältö, on tarkastelu hetkeksi siirrettävä sosialismin alkulähteille. Sosialistisen vasemmiston historiallisena alkusoittona voidaan pitää **Jean-Jacques Rousseau** vuonna 1755 esittämää kertomusta, jonka mukaan yksityisen omistusoikeuden synnyn jälkeen kaikki on mennyt alamäkeä.

[L]ain ja omistusoikeuden synty olivat [eriarvoisuuden kehittymisen] ensimmäinen aste, hallintojärjestelmän perustaminen toinen ja laillisen vallan muuttuminen mielivallaksi kolmas ja viimeinen aste. Ensimmäisellä kaudella oikeutettiin rikkaan ja köyhän välinen ero, toisella kaudella vahvan ja heikon ja kolmannella herran ja orjan välinen ero, joka on eriarvoisuuden viimeinen aste, johon muut lopulta johtavat kunnes uudet mullistukset hävittävät hallituksen kokonaan tai palauttavat sen lähemmäs lainmukaista alkumuotoaan. (Rousseau [1755], 99–100.)

Rousseau'n aatteellinen vaikutus Ranskan vallankumouksen sosialistisen vasemmiston muotoutumisessa oli suuri. Ensimmäisenä sosialistisena liikkeenä pidetään vasemmistojakobiini **Gracchus Babeufin** mukaan nimettyä *babouvismia*, joka kannatti ”tasa-arvoisten tasavaltaa”.³ Köyhien piti ottaa valta ja pystyttää diktatuuri, joka hävittäisi nykyisen yhteiskunnan luoden tilalle yhteisön, jossa ei ole rikkaita eikä köyhiä. Kaikki työskentelisivät samalla palkalla itselleen sopivimmassa ammatissa. Työn tuotteet omistettaisiin yhteisesti ja ne jaettaisiin ”jokaiselle tarpeen mukaan” -periaatetta noudattaen. Ranskan vallankumous oli vain ”edeltäjä suuremmalle ja juhlavammalle vallankumouksel-

kuin ”kansainvälisiä”). Vihreitä luonnehtii eniten ristiriitaisuus materiaaliset–postmateriaaliset arvot sekä arvoliberalismi ja kristillisdemokraatteja arvokonservatiivisuus.

³ Tästä eteenpäin luvun sisältöön on vaikuttanut **George Lichtheimin** (1969) teos *The Origins of Socialism*.

le, joka tulee olemaan viimeinen” (Maréchal [1796]). Eriarvoisuuden syynä pidettiin yksityistä omistusoikeutta, jonka hävittäminen oli päämääränä. Omistusoikeuden lakkauttamisen perusteluna oli ’luonnonlaki’, jonka kanssa vallitsevan järjestyksen katsottiin olevan ristiriidassa.

Ranskan vallankumouksessa ja sitä seuranneina vuosikymmeninä ei vasemmiston eri suuntauksia vielä voinut erottaa toisistaan. Sosialismi erkani liberalismista 1830-luvulla, jolloin syntyi myös kommunismi babeuvismien tradition pohjalle. Sosialismi ja kommunismi tekivät eron liberalismiin suhtautumisessa yksityisomistukseen. Radikaali vasemmisto näki porvarillisen omistumuodon yhtä orjuuttavana kuin feodaalisenkin omistuksen. Liberalismi painotti vahvemmin vain poliittisen tasa-arvon vaatimusta kun sosialismi ja kommunismi vaativat myös sosiaalista tasa-arvoa. Sana ’sosialismi’ tuli Ranskassa yleiseen käyttöön 1830-luvulla ’individualismin’ vastinparina. Samaan aikaan Englannissa **Robert Owenin** kirjoituksissa ’sosiaalinen’ (*social*) esiintyi ’itsekkyyden’ vastakohtana. Owenin kannattajia alettiin kutsua sosialisteiksi.⁴ Ranskassa **Étienne Cabet** ja **Louis-Auguste Blanqui** kutsuivat käsityksiään kommunismiksi.

Sosialismin alkuaikoina kristinusko oli usein mukana egalitaarisessa aatteessa ja vallankumoukselliset tai reformistit muodostivat seurakuntia ja kirkkoja. **Auguste Comte** vaikutti ”sosiaalfysiikallaan” (sosiologia) sosialismin kehitykseen tuoden mukaan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen. Utopistisosialistit kuten **Charles Fourier** ja **Claude-Henri Saint-Simon** maalailivat kuvia ihanneyhteiskunnista, joissa eletään ilman modernin yhteiskuntajärjestyksen haittoja.

Saint-simonistinen kirkko oli ensimmäinen vaikuttava sosialistinen liike. Saint-Simonin kritiikin kärki kohdistui lähinnä aatelistoon. Hänen oppilaansa, erityisesti **Saint-Amand Bazard** ja **Barthélemy Prosper Enfantin**, radikalisoivat hänen ajatuksiaan ja kehittivät saint-simonilaisen sosialistisen opin, jossa painotettiin myös porvariston riistävän työläisiä omaisuudellaan. Bazard ja Enfantin järjestivät vuosina 1828–1829 luentosarjan, jonka julkaiseminen kirjana *Doctrine de Saint-Simon: Exposition* vuonna 1830 vaikutti laajasti Euroopassa, soveltuen hyvin heinäkuun vallankumouksen yhteiskunnalliseen konfliktitilanteeseen. Saint-simonilaisuudessa yhdistyivät **Sismondin** taloustieteellinen kritiikki ja fourierilainen sivilisaation hylkääminen. (Stedman-Jones 2008.) Omistusoikeus oli vallitsevan eriarvoisuuden syynä. Sosiaalinen epätasa-arvo ja riisto piti hävittää siirtymällä yhteisomistukseen. (Bazard & Enfantin 1831, 246–247.) Saint-simonismi julisti myös naisten vapautusta, joka oli yksi 1800-luvun sosialismin merkittäviä (liberalismista erottavia) piirteitä. Saint-simonilainen kirkko katosi nopeasti, mutta liike vaikutti vahvasti myöhempään sosialismiin.

⁴ Tarkkaan ottaen ’sosialismi’ tuli käyttöön Englannissa ennen Ranskaa vuonna 1827. ’Kommunismi’ on ranskalaista alkuperää leviten käyttöön kanaalin toiselle puolelle 1840-luvun alussa.

Ranskassa Blanqui jatkoi babeuflaista kommunismin traditiota. Blanquin käsityksen mukaan yksityinen omistusoikeus johti rikkauden ja köyhyyden kärjistyviin eroihin. Kapitalismi on perustaltaan epävakaa ja se on korvattava tuottajien yhteenliittymillä.

Koska itsessään steriili pääoma voi tuottaa hedelmiä vain työn avulla, ja toisaalta koska se on yhteiskunnallisten voimien kehittämä perusaines, on ihmisten enemmistö, joka ei voi omistaa pääomaa, tuomittu pakkotyöhön omistavan vähemmistön hyväksi. Työn välineet tai työn hedelmät eivät kumpikaan kuulu työläisille, vaan laiskureille. [...] Ei ole yhteiskuntaa ilman työtä! Edelleen, ei ole tyhjäntoimittajia jotka eivät tarvitsisi työläisiä. Mutta mihin työläiset tarvitsevat tyhjäntoimittajia? Oletetaan proletariaatin lähtevän joukolla pois vieden työkalunsa ja työvoimansa mukanaan jonnekin kaukaiseen maahan. Menehtyisikö se herrojensa puutteeseen? Voiko uusi yhteiskunta syntyä vain luomalla maan ja pääoman valtiat, antamalla kaikki työn välineet laiskurien säädyn omistukseen? Eikö ole muuta mahdollista yhteiskunnallista mekanismia kuin jako omistajiin ja palkollisiin? (Blanqui [1834].)

Blanquilaisuus jätti taakseen babeuvismin uskon siitä, että tuleva yhteiskunta voitaisiin rakentaa tarkan suunnitelman mukaan. Utopiat eivät kuuluneet blanquilaiseen kommunismiin. (Tönnesson 1962, 74.) Blanquin käsitys vallankumouksellisesta organisaatiosta oli salaliitto, jonka tehtävänä oli kapinan aloittaminen ja valtiiovallan kaappaaminen vallankumoukselle. Blanquilainen liike levisi myös Saksaan, jossa lisäksi saint-simonlaisuus yhdistyi nuorhegeliläiseen liikkeeseen. Nuorhegeliläisen vasemmiston radikaalit **Karl Marx** ja **Friedrich Engels** kuuluivat 1840-luvulla *Oikeamielisten liittoon* (myöhemmin *Kommunistien liitto*). Liitto piti päämajaansa Pariisissa ja sillä oli läheiset yhteydet Blanquin johtamaan salaliittoon (*Vuodenaikojen seuraan*). Vuonna 1848 liitto julkaisi *Kommunistisen puolueen manifestin*, joka oli ensimmäisiä järjestelmällisempiä kommunismin perusteluja. Tekstin lopullisena muotoilijana toimi Marx kymmenpäiväisen ohjelmaa käsitelleen ”puoluekokouksen” ja Engelsin luonnoksen pohjalta. Manifestin mukaan ”kommunistit voivat ilmaista teorianensa kahdella sanalla: yksityisomistuksen poistaminen” (Marx & Engels [1848], 42).

Marxin ajattelussa yhdistyivät nuorhegeliläisyys ja ranskalainen sosialismi, comtelainen yhteiskunnan tutkimus, Fourierin käsitys ihmiskunnan kehitysvaiheista sekä blanquilainen kommunismi ja poliittisen taloustieteen kritiikki. Marxia pidetään yleisesti 1800-luvun loppupuolen sosialismin keskeisimpänä hahmona, ja usein sosialismi ja marxilaisuus jopa samastetaan toisiinsa. Marxin vaikutus etenkin 1870-luvulta alkaen on hyvin merkittävä.

Ranskalainen kommunismi säilyi tärkeänä osana Marxin ajattelua. Vuonna 1851 kolmekymppiset Marx ja Engels kutsuivat Blanquita ”vallankumouksellisen kommunismin suureksi marttyyriksi” alkusanoissaan hänen sosiaalidemokraattisen hallituksen kaatamista ja työläisten aseistamista vaativaan julistukseensa *Varoitus kansalle*. ’Blanquilainen’ poliittisen taloustieteen kritiikki on läsnä vielä vuonna 1867 ilmestyneessä *Pääoman* ensimmäisessä osassa, jossa Marx käyttää yhtenä lähteenä (Blanquin veljen) **Alphonse Blanquin** vuonna 1839 ilmestynyttä teosta *Cours d'Économie*

Industrielle (ks. Marx [1867], 309, alaviite 26). Modernin sosiaalidemokratian kehittäjänä pidettävän **Eduard Bernsteinin** mukaan Marx ei täysin vapautunut blanquilaiisuudesta eli uskosta vallankumouksellisen valtiovallan luovaan voimaan (ks. Bernstein [1899], 40–54). Marx hylkäsi Blanquin konspiratiivisen järjestömallin, mutta säilytti kommunistiset periaatteet, kuten tuotantovälineiden yksityisomistuksen lakkauttamisen väliaikaisen diktatuurin kautta. Kirjeessään **Joseph Weydemeyerille** maaliskuussa 1852 Marx toteaa omaksi teoreettiseksi panoksekseen osoituksen siitä, että

luokkien olemassaolo on yhteydessä vain tuotannon tiettyihin historiallisiin vaiheisiin; [ja] luokkataistelu johtaa ehdottomasti proletariaatin diktatuuriin; [joka] on vain siirtymistä kaikkien luokkien hävittämiseen ja luokattomaan yhteiskuntaan. (Marx [1852], 70.)

Pääomassa Marx käsittelee toistuvasti kysymystä kapitalistisesta yksityisomaisuudesta ja sen korvaamisesta yhteistoiminnalla ja tuotantovälineiden yhteisomistuksella (esim. Marx [1867], 682–683). Hän ei myöhemmällä iälläkään hylkää näitä periaatteita, vaan korostaa edelleen vuoden 1875 *Gothan ohjelman arvostelussa*, kuinka

[k]apitalistisen ja kommunistisen yhteiskunnan välillä on siirtymäkausi, jolloin edellinen muutetaan vallankumouksen kautta jälkimmäiseksi. Vastaavasti tulee olemaan myös poliittinen siirtymäkausi, jolloin valtio ei voi olla mitään muuta kuin *proletariaatin vallankumouksellista diktatuuria*. (Marx [1875], 546.)

Myöhemmin Lenin tuli painottamaan näitä Marxin kirjeissään esittämiä mainintoja proletariaatin diktatuurista marxilaisuuden eräänä tärkeimpänä oppina. Mikään sosialismin peruskysymys ei kuitenkaan ole kyseessä, vaan taktinen ja strateginen kysymys suhtautumisesta valtioon. Lenin oli löytänyt kommunistisen käsityksen valtiosta eli valtiovallan vallankumouksellisen käytön.

Euroopan ”hullua vuotta” 1848 ja sen jälkeisiä levottomuuksia seurasi hiljaisempi kausi, jonka aikana sosialismin suuntaukset alkoivat erota toisistaan erilaisina vastauksina vallankumousvuosien esille nostamiin ongelmiin. Erilaiset järjestöt yhtyivät vielä *Kansainvälisessä työväenliitossa* eli ensimmäisessä internationaalissa, joka perustettiin vuonna 1864. Se hajosi vuoden 1871 Pariisin kommuunin jälkimainingeissa. Kommuuni oli myös kommunistisen liikkeen väliaikainen loppu.

Kansainvälisen työväenliiton hajoamisen jälkeen sosiaalidemokratian, kommunismin ja anarkismin jakolinjat alkoivat muotoutua selkeämmin, joskin kaksi edellistä erkanivat todella vasta Venäjän lokakuun 1917 vallankumouksen tuloksena. Anarkismi oli alkanut kehittyä omaksi sosialismin suunnakseen **Pierre-Joseph Proudhonin** 1840-luvun kirjoitusten myötä. Proudhon vastusti yksityisen omistusoikeuden instituutiota, koska se oli ”oikeutta varkauteen”. Kommunismin korostaman yhteisöllisen tasa-arvon ja valtion hävittämisen tavoitteen vei huippuunsa kommunistinen

yhteisöllinen anarkismi **Mihail Bakuninin** ja **Pjotr Kropotkinin** myötä.⁵ Anarkistiset opit kieltäytyivät valtiovallan ja parlamentarismien hyväksikäytöstä pitäen sitä vaarallisena ja totalitarismiin johtavana toimintatapana.

Saksassa nousi vahva sosiaalidemokraattinen liike, jonka aateperintö vaikuttaa edelleen työväenliikkeessä. Sosialismi popularisoitiin **Karl Kautskyn**, **August Bebelin** ja Engelsin 1880–1890-lukujen teoksissa. Karl Kautskysta tuli sosialismin keskeinen hahmo – jopa niille jotka häntä kii-vaimmin kritisoivat. Sosialismi ja työväenliike olivat yhdistyneet, kuten Kautsky *Erfurtin ohjelmassa* muotoilee. Marxilaisuus oli syntynyt.

Erfurtin ohjelma oli tunnetuin ja suosituin marxilaisuuden tiivistys (ja muodostaja), joka oli käännetty ennen maailmansotaa jo kuudelletoista kielelle. Jo pelkästään Saksan keskeisen taloudellisen ja poliittisen aseman vuoksi Saksan sosiaalidemokraattien asema työväenliikkeessä oli merkittävä. Kautskylaisuuden strateginen perspektiivi ja vahva organisoituminen antoivat sille vahvuutta. Kautskylaisuus korosti puolueen merkitystä. Puolue oli työväenluokan vapahtaja, joka oli johtava yhteiskunnan uuteen aikaan. Saksan sosiaalidemokraatit olivat parhaiten organisoitunut sosialistinen puolue ja muut muotoilivat ohjelmansa seuraten heidän ohjelmaansa. Toinen internationaali oli SPD:n ja Kautskyn hegemoniaa, vaikka monet puolueet 1900-luvun alussa siirtyivätkin oikeistolaisempaan suuntaan. (Sassoon 1996, 11, 18.) **Massimo Salvadorin** mukaan Kautskyn marxismi oli ”yhdistelmä Marxilta, Darwinilta, liberalismista ja Saksan akateemisesta kulttuurista” saatuja vaikutteita (Salvadori 1979, 18). Modernin sosiaalidemokratian kehitykseen vaikutti paitsi kautskylainen marxismi, myös englantilainen reformistinen sosialismi. Historiallisesti tärkeä hahmo sosiaalidemokraattisen suuntauksen kehityksessä oli lisäksi **Louis Blanc**, ranskalainen reformistinen valtiotalous, jonka tavoitteena oli tuotannon valtionomistus, valtion säätelemä talous, täystyöllisyys ja työläisten ”oikeus työhön”. Englantilaisen työväenliikkeen lisäksi modernin sosiaalidemokratian eräs keskeinen hahmo oli Bernstein, joka kritisoi Marxin ajatuksia ja ortodoksisista marxilaisuutta, korostaen parlamentaarista toimintaa ja reformismia.

Maailmansota jakoi sosialistit kolmeen ryhmään: patriootteihin, keskustaan ja sodanvastustajiin. Sosiaalidemokraattisen internationaalien vasemmistosiiven sotaa vastustaneet ”internationalistit” palasivat ensimmäisen maailmansodan aikana Marxiin ja kommunismin alkulähteille hyläten kansallisen sosialismin ajatukset ja pyrkien maailmanvallankumoukseen. Kommunismin ja radikaalidemokratian uudelleenherättely jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi. Suurin osa internationalistien vallankumouksista tukahdutettiin. Venäjän sisällissodan päättyessä 1920 Euroopan vallankumouksellinen myrsky oli jo laantunut ja Neuvosto-Venäjänkin oli muutettava suuntaa.

⁵ Liberalismin yksilönvapauden vei huippuunsa **Max Stirnerin** individualistinen anarkismi jo 1840-luvulla.

* * *

Kaikki sosialismin klassiset suuntaukset – sosiaalidemokratia, kommunismi ja kollektiivinen anarkismi – kannattavat poliittista ja sosiaalista tasa-arvoa. Kaikissa kapitalistinen yhteiskuntamuoto nähdään epävakaana luokkayhteiskuntana. Tuotantovälineiden yksityisomistusta pidetään syynä epätasa-arvoisuuteen ja se on lakkautettava (kommunismi ja anarkismi) tai vähintään sitä on merkittävästi rajoitettava (sosiaalidemokratia). Suuntausten suurimmat eroavaisuudet ovat suhteissa yksityisen omistusoikeuden lakkauttamisen laajuuteen, valtiovaltaan ja parlamentaarisiin keinoihin. 1800-luvun kuluessa kehittyneiden sosialismin pääsuuntausten erot voidaan pelkistää seuraavan taulukon esittämällä tavalla:

suhtautuminen...	sosiaalidemokratia	kommunismi	anarkismi
<i>...tuotantovälineiden yksityisomistukseen</i>	kriittinen	kielteinen	kielteinen
<i>...valtiovaltaan</i>	reformistinen	vallankumouksellinen	kielteinen
<i>...parlamentarismiin</i>	myönteinen	kriittinen	kielteinen

Sisäisesti sosialismin suuntaukset eroavat merkittävimmin suhteessaan valtioon, ja tässä mielessä Leninin *Valtiossa ja vallankumouksessa* (1917) Marx-sitaatein esittämät huomiot ovat osuvia. Sosiaalidemokratiassa katsotaan että porvarillisen valtion voi muuntaa myös työväenluokan välineeksi; kommunismi näkee valtion diktatuurin välineenä, jota voi väliaikaisesti käyttää hyväkseen yhteiskunnan muuttamisessa; anarkismi suhtautuu kielteisesti kumpaankin suhtautumistapaan pitäen niitä vaarallisina. Sosiaalidemokraattien suhde parlamentarismiin (ja muihin instituutioihin kuten puolueisiin) on myönteinen, kommunistien kriittinen ja anarkistien kielteinen.

Näiden ”pitkän 1800-luvun” (*Hobsbawm*) teorioiden perusteella voidaan sosialistinen vasemmisto määritellä liikkeeksi, joka näkee vallitsevan yhteiskunnan epävakaana ja eriarvoisena luokkayhteiskuntana, jossa omistajat riistävät omistamattomia nojaten *yksityiseen omistusoikeuteen*. Sosialistisen vasemmiston erottaa muista poliittisista liikkeistä sen päämäärä eli tuotantovälineiden omistuksen, hallinnan ja käytön saaminen samoihin käsiin, jotta ihmiset voivat olla vapaita ja tasa-arvoisia.⁶ Kuten **Alain Badiou** (2008) muotoilee ”kommunistisessa hypoteesissaan”, vasemmiston perintö on oletus, että työvoimaa alistavan hallitsevan luokan olemassaolo ei ole välttämätöntä.

⁶ Tällöin myös niiden yksityinen ”omistaminen” häviää.

2. SUOMEN SOSIALISTINEN VASEMMISTO

Syvimpänä syynä kaikkialla huomattavaan kansojen työtätekeväin kerrosten sorsonalaiseen asemaan eivät ole yksityiset valtiolliset laitokset, vaan se koko yhteiskunnallisen elämän perustuksena oleva ja oloja täydellisesti vallitseva tosiasia, että tuotannonvälikappaleiden omistaminen on tullut yksien yksinoikeudeksi. (*”Forssan ohjelma”* 1903.)

Perussyynä työväenluokan puutteeseen, kurjuuteen ja oikeudettomuuteen on tuotantovälineitten yksityisomistusoikeuteen perustuva kapitalistinen työntuloksien riistämisjärjestelmä, jonka tukena on kapitalistinen luokkavaltio voimakeinoinensa, luokkasorron välineinensä. (*Suomen kommunistisen puolueen perustamislausunto* 1918.)

Katsaus suomalaisen vasemmiston kehitykseen auttaa ymmärtämään sen kriisin nykyisiä erityispiirteitä. Kapitalistinen talous, liberalismi ja poliittisen demokratian periaatteet synnyttivät työväenliikkeen yhtäaikaaisesti porvarillisen yhteiskunnan kanssa. Työväenliike alkoi suomalaisuusliikkeen valistavilla ja kasvattavilla wrightiläisillä työväenyhdistyksillä 1880-luvulla. Yhdistysten työläisjäsenet joutuivat äänioikeuskysymyksessä ristiriitoihin säätyläisten kanssa, ja 1890-luvun loppupuoliskolla säätyläiset saivatkin lähteä yhdistyksistä ulos – ja toisen internationaalien ja Karl Kautskyn kirjoitusten kautta Suomeen saapunut sosialismi otettiin sisään.

Mutkat suoristaen Suomen puoluepoliittisen vasemmiston kehitys on seuraava⁷:

2.1. Sosialistisen luokkataistelun kausi

1903 hyväksytty Forssan ohjelma oli Saksan sosiaalidemokraattien kautskylaista ohjelmaa seuraava tiivis päämäärien julistus. Ohjelma oli selvästi sosialistinen: tuotantovälineiden yksityisoikeus nähdään kapitalismin eriarvoisuuden perustana. Ohjelmalla oli tarttumapintaa todellisuuteen, jossa köyhien elinolosuhteet edesauttoivat solidaarisuuden ja yhteisöllisyyden arvojen muodostumista.

Venäjä kärsi tappioita Japanille sodassa, mikä lisäsi kumouksellista mielialaa. 1905 työväki nousi ja saavutti Suomessa yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden. ”Herraviha”, arkielämän eriarvoisuus ja kautskylainen vapautusoppi yhdistyivät ja SDP:n kannatuspohja kasvoi. Ensimmäisen maailmansodan seurauksena lisääntynyt työttömyys ja puute lisäsivät puolueen jäsenmäärän 130 000:een. Eduskuntavaaleissa 1917 saavutettiin kannatushuippu ja 103 kansanedustajaa. Euroopassa oli historiallinen tilaisuus sosialismin läpimurtoon, joka tunnetusti lopulta kärsi tappion. Myöhemmin vastaavaa kannatusta ja joukkoyhteyksien laajuutta ei ole saavutettu.

Sisällissodan jälkeen vanhan sosiaalidemokraattisen puolueen toinen puoli perusti kommunistisen puolueen ja toinen kiinnittyi reformismiin. Sosiaalidemokraattien vuoden 1918 joulukuun yli-

⁷ Lukujen 2.1. ja 2.2. yleiskuva on muodostunut erityisesti Haataja ym. 1976 ja Ahvenainen ym. 1982 pohjalta.

määräinen puoluekokous tuomitsi työväenluokan ”ennenaikaisen” valtiovallan haltuunoton ”taloudellisesti kehittymättömiin oloihin” vedoten. Oli keskityttävä vain parlamentaariseen toimintaan, koska ulkoparlamentaariseen joukkovoimaan tukeutuminen oli riistäytynyt käsistä. Teoreettisesti tätä voitiin perustella erityisesti Karl Kautskyn ja Eduard Bernsteinin kirjoitusten kautta.

Maanalainen SKP liittyi SDP:n opposition vasemmistoradikaaleihin uudessa julkisessa *Suomen sosialistisessa työväenpuolueessa* (SSTP). Talvella 1922 SSTP:n puolue toimikunta vangittiin ja seuraavana vuonna puolue määrättiin lakkautettavaksi. Oman julkisen puolueen puutteesta huolimatta SKP:n jäsenistö keskittyi lähinnä julkiseen toimintaan. Tästä syystä *Etsivän keskuspoliisin* olikin helppo pidättää suuri osa SKP:n organisaatiosta vuoden 1928 huhtikuussa, mikä erkaannutti puolueen työväenjoukoista.

Kominternin uusi taktiikka taistella nousevaa fasismia vastaan hyökkäämällä erityisesti kohti sosiaalidemokraatteja, jakoi työväenliikettä entisestään. Sosiaalidemokraatit syyttivät kommunisteja lapuanliikkeen noususta 1929, ja monet sosiaalidemokraattien edustajat jättivät vastustamatta kommunistijohtoisten järjestöjen toimintaa vaikeuttaneita lakimuutoksia.

Lapualaisten nousu oli muuttanut sosiaalidemokraattien suhtautumista olemassa olevaan oikeuslaitokseen ja yhteiskunnan laitoksiin. Niiden luokkaluonteen muuttamisen sijaan SDP siirtyi niiden puolustamiseen integroituen näin kapitalismiin. Sosiaalidemokraatit katsoivat valtiollisen kansanvallan jo vallitsevan, mutta sitä tuli kuitenkin täydellistää ja laajentaa yhteiskuntaan (Hyvärinen 2008, 69).

Tammikuussa 1930 SDP:n puoluekokous asetti päätehtäväkseen taistelun kommunismia vastaan. Niin sanotut ”kommunistilait” tekivät SKP:n itsenäisestä julkisesta toiminnasta mahdotonta ja myös salaisesta hyvin vaikeaa. Vuosikymmenen puolivälissä lähes kaikki kommunistit olivatkin siirtyneet toimimaan pääasiassa sosiaalidemokraattien ammattijärjestöjen sisällä.

SDP:ssä kommunistien itsenäisen vaikutuksen poistuminen aiheutti sen, että sen jäsenistöllä ja kannattajakunnalla ei ollut enää vasemmistolaisempaa vaihtoehtoa, ja puoluejohto saattoi reivata puolueen linjaa mukauttaen sen vallitseviin oloihin. Sosiaalidemokraattien ei tarvinnut pelätä, että kannatus vähenee, vaikka linja oikeistolaistuisi. Puolue yhtenäistyi ja samalla sen järjestöllinen luonne muuttui: järjestö passivoitui ja puolueesta tuli ”ylhäältä” johdettu. Kolmekymmenluvun aikana sosiaalidemokraatit sopeutuivat vallitsevaan järjestelmään ja lakkasivat olemasta sen oppositio⁸.

⁸ Tyytymättömyys kanavoitui Suomi–Neuvostoliitto-seuran (SNS) kautta. Talvisodan jälkeen SNS keräsi sodanvastustajia ja radikaalia vasemmistoa yhteen. Vuoden 1940 lopussa SNS:n jäsenmäärä 40 000:een ja jatkosodan päättyessä jäseniä oli jo 250 000.

2.2. Integroituminen ja institutionalisoituminen 1940-luvulta 1980-luvulle

SKDL:n ja kommunistien esiinmarssi alkoi näyttävästi ja kansandemokraatit nousivat sodan jälkeen pian eduskunnan suurimmaksi puolueeksi. SKDL suuntautui erityisesti teollisuustyöväen intressipuolueeksi. Tämä painotus heikensi erään sosialismille historiallisesti keskeisen ”intressiryhmän”, naisten, vapautuksen tavoitteita. Puolueen tavoitteet olivat kansallista hyvinvointia rakentavia ja se nojasi reaaliosialismin esimerkkiin.

1940–80-luvuilla käytiin kamppailuja, joissa saavutettiin voittoja työläisten hyvinvoinnille. Hyvinvointivaltio oli kuitenkin paitsi kamppailujen tulos, myös väliaikainen kompromissi porvariston taholta, joka nyttemmin on voitu hylätä kun vasemmistoa ei enää tarvitse pelätä. Lisäksi saavutetut reformit olivat paikallisia, eivätkä haastaneet kapitalismia järjestelmänä. Sosialistiset puolueet suuntautuivat uudistuksiin ”yhdessä maassa”, eikä kansainvälistä strategiaa enää ollut. ”Proletaarinen internationalismi” vääntyi tarkoittamaan solidaarisuutta Neuvostoliitolle. Sosialistisen vasemmiston historiallista vaatimusta tuotantovälineiden yksityisen omistusoikeuden lakkauttamisesta ei käytännössä enää esitetty.

Ympäri Eurooppaa rakennettiin ”hyvinvointivaltioita”, joiden ensimmäisenä mallina oli Iso-Britannia ja teoreettisena lähteenä Saksan vanha sosiaalidemokratia. Osin syynä hyvinvointimallin syntyyn oli konservatiivien ja liberaalien pelko vasemmiston kasvusta, osin jälleenrakennustyö ja talouden teollistaminen (jotka vaativat tiettyä suunnitelmallisuutta). Lisäksi tilanteeseen vaikutti vasemmiston paine.

Suomen taloudellinen nousu oli osa kansainvälistä voimakasta kasvua, joka jatkui 1970-luvulle asti, jolloin uusliberalismin voittokulku alkoi kilpistyen vasta nykyiseen talouskriisiin. Suomi muuttui 1950- ja 1960-lukujen aikana maatalousmaasta teollisuusmaaksi. Rakenteen ja elintason muutos oli hyvin nopea. Suomi liittyi 1961 Euroopan vapaakauppa-alueeseen Eftaan ja talousyhteisö EEC:hen 1973, mikä merkitsi lisäaskelta kaupan vapauttamisen ja länsi-integraation tiellä.

Vielä vaaleissa 1962 kansandemokraatit saivat enemmän ääniä kuin SDP, mutta sen jälkeen jako muuttui. Sisäisten ristiriitojen loputtua SDP sai vaalivoiton 1966. Radikaalin vasemmiston vaalikannatus laski, eikä enää noussut entisiin lukemiin.

Puoluetuki otettiin käyttöön 1966. Se mahdollisti suurten eduskuntapuolueiden eli puoluetuki-järjestelmää ajaneiden SDP:n, keskustan ja SKDL:n puoluekoneistojen kasvavan byrokratisoitumisen, kun niiden ei enää tarvinnut nojata jäsenistön tukeen yhtä paljon kuin aiemmin. SKDL siirtyi samalla ”pehmeämmälle” linjalle henkilöratkaisujen myötä ja sisäinen yhtenäisyys oli koetuksella. Neuvostoliitossa Brezhnev oli noussut NKP:n pääsihteeriksi 1964, jonka jälkeen monet suomalaisnuoret olivat omaksuneet radikaalin (”taistolaisuudeksi” myöhemmin kutsutun) linjan.

Sisäiset erimielisyydet kärkevoityivät vuoden 1968 Prahan kevään jälkeen. SKP jakautui 'vähemmistöön' ja 'enemmistöön' seuraavana vuonna. Kuten Euroopassa laajemmin, teoreettisena kiistakapulana radikaalin vasemmiston jakautumisessa oli 'proletariaatin diktatuurin' käsite, josta SKP:n enemmistö luopui. Jaon tärkein tekijä oli kysymys sopeutumisesta kapitalismiin, jonka vastapainoksi asetettiin perinteiset opinkappaleet – eli klassinen jakautuminen reformistiseen ja vallankumoukselliseen osaan. Kyse oli myös suhtautumisesta sosialistisiin maihin: enemmistön mielestä NL:lle ei tarvinnut olla solidaarinen, kun taas vähemmistö vaati solidaarisuutta reaaliosialismille. Osaltaan kyse oli lisäksi valinnasta kansallisen ja kansainvälisen painotuksen välillä enemmistön painottaen vahvemmin kansallista linjaa.

1960-luvun lopulle asti Suomen puoluejärjestelmä oli levännyt kolmen suuren (SDP, keskusta ja SKDL) varassa. Oppositioasemassa ollut kokoomus nousi seuraavalla vuosikymmenellä yhtäaikaaisesti talouden ja aatemaailman liberalisoitumisen kanssa. Samalla SKDL heikkeni ja uusi kolmen kopla nousi vallan kahvaan. (Nousiainen 2000, 264–265.) Rakennemuutos jatkui: palveluelinkeinot kasvoivat vuoden 1950 neljästä prosentista vuoden 1980 kymmeneen prosenttiin kokonaistuotannosta. Tämä vähensi vasemmiston perinteistä kannatuspohjaa. Sinikaulustyöläisten osuus on sittemmin edelleen laskenut, mikä osaltaan selittää vasemmiston kriisiytymistä.

Neljän toista maailmansotaa seuranneen vuosikymmenen aikana vasemmisto kehittyi kiinteässä yhteydessä kansallis- ja hyvinvointivaltioon. Järjestöjen rahoituspohja muuttui jäsenrahoitteisesta valtio-rahoitteiseksi. Vaikuttavasta osasta työväenliikettä tuli osa vallitsevaa järjestystä ja sen ylläpitoa.

2.3. Kriisiytymisen täydellistyminen 1980-luvun lopulta nykyhetkeen

Klassisten sosialismin suuntausten mukaan katsottuna radikaaleinkin vasemmisto oli Suomessa 1900-luvun kuluessa muuttunut kauttaaltaan sosiaalidemokraattiseksi. Suhde tuotantovälineiden yksityiseen omistusoikeuteen oli kriittinen, suhde valtiovaltaan reformistinen ja parlamentarismiin suhtauduttiin yleisesti myönteisesti.

SKDL oli syvässä kriisissä 1980-luvulle tultaessa ja kriisi paheni vuosikymmenen kuluessa. Vasemmistoliiton perustamista alettiin suunnitella 1987 – itse asiassa jo pari vuosikymmentä aiemmin, eurokommunismien noustessa, oli keskusteltu vastaavan järjestön perustamisesta. **Mihail Gorbatschov**in uudistusohjelma hyväksyttiin Neuvostoliitossa samana vuonna. Seuraavana vuonna osa neuvostoliittolaista (brezhnevilaista) marxismi-leninismiä kannattaneista perusti *Kommunistisen työväenpuolueen* (KTP). Berliinin muuri murtui 1989 ja pari vuotta myöhemmin Neuvostoliitto lakkautettiin Venäjän ensin irtauduttua siitä **Boris Jeltsinin** johdolla.

Merkittävälle osalle SKDL:n jäsenistöä 1980-luvun loppu aiheutti vakavan aatteellisen kriisin. Kaikki, mihin oli uskottu, tuntui kaatuvan. Monet käänsivät selkensä sosialismille. Uudeksi radikaaliksi vasemmistolaiseksi voimaksi perustettiin SKDL:n, SKP:n ja SDNL:n toimesta Vasemmistoliitto vuonna 1990. Uusi puolue irrottautui kommunismista ja asetti kantavaksi periaatteekseen ”punavihreyden”. Aatteelliseen kriisiin ja vuosikymmenen puolivälissä kiihtyneisiin sisäisiin erimielisyyksiin pyrittiin vastaamaan **Jan Otto Anderssonin** muotoilemalla ”kolmannen vasemmiston” opilla.⁹

Vasemmiston kannatus on säilynyt pari vuosikymmentä suhteellisen vakaana. Eduskuntavaalikannatusta tarkastellen radikaalin vasemmiston kriisiytyminen ei näytä nyt sen pahemmalta kuin 1980-luvun lopulla. Kriisissä ei ole kyse vain kannatuskehityksestä.

	SDP	VAS	SKP	KTP	yhteensä	(ilman SDP:tta)
2007	21,4	8,8	0,7	0,1	31,0	(9,6)
2003	24,5	9,9	0,8	0,1	35,3	(10,8)
1999	22,9	10,9	0,8	0,1	34,7	(11,8)
1995	28,3	11,2	–	0,2	39,7	(11,4)
1991	22,1	10,1	–	0,2	32,4	(10,3)
1987	24,1	9,4*	–	–	33,5	(9,4)

KTP rekisteröitiin 1988, Vasemmistoliitto 1990 ja SKP 1997. *Vuonna 1987 SKDL ja Deva.

1970-luvulta 1990-luvulle tultaessa radikaalin vasemmiston eduskuntavaalikannatus laski vajaasta kahdestakymmenestä noin kymmeneen prosenttiin, missä se on sen jälkeen pysytellyt. Se ei ole kyennyt rakentamaan joukkoyhteyksiä eikä kasvattamaan kannatustaan. Samanaikaisesti oikeiston suhteellinen kannatus on noussut. Puoluekenttä on Suomessa jatkanut sirpaloitumistaan. Suomen eduskunta on kuitenkin tasaisesti hajanainen: eduskunnassa on toisen maailmansodan jälkeen jatkuvasti ollut 4–6 vaikuttavaa puoluetta. Vasemmistokin on sirpaloitunut, mutta se ei ole merkittävänä tekijänä kannatuskehityksessä.

⁹ Samanaikaisesti SKP(y):n jäsenet erotettiin Vasemmistoliitosta. SKP rekisteröitiin erillisenä puolueena 1997. Samaan aikaan SKP:stä erkani *Sosialistiliitto*. SKDL:n traditioon kuuluvassa vasemmistossa on lisäksi *Kommunistinen työväenpuolue* ja *Suomen työväenpuolue*, jonka keskeinen järjestö on KTP:stä 2003 erkaantunut *Kommunistien liitto*. Tämän tradition ulkopuolella ovat paitsi trotskilaisvaikutteiset Sosialistiliitto ja Marxilainen työväenliitto, myös muutamia pienempiä ryhmiä, joista suurin osa on kautskylaisen sosialismin perillisiä (”trotskilaisessa”, ”stalinistisessa” tai muussa muodossaan). Vasemmisto on näennäisesti hyvin sirpaleista, mutta tosiasiallisesti sosiaalidemokraateista vasemmalle mentäessä Vasemmistoliitto kerää yksin lähes koko radikaalin vasemmiston vaalikannatuksen, ja ohjelmallisesti hyvin samankaltaiset *European Leftin* jäsenet Vasemmistoliitto ja SKP ovat ainoita joilla on laajempaa järjestäytynyttä toimintaa.

2.4. Suomen vasemmisto nyt

Eduskuntapuolue Vasemmistoliiton lisäksi suomalaisessa puoluepoliittisessa vasemmistossa on useita pienempiä toimijoita. Suhteellisen suuren jäsenmääränsä (3 000) vuoksi näistä mainitsemisen arvoinen on Vasemmistoliitosta 1990-luvun puolivälissä irrotettu, entisen SKP(y):n perustama *Suomen kommunistinen puolue* (SKP), joka on Vasemmistoliiton tavoin *Eurooppalaisen vasemmiston* jäsenpuolue. Molemmat ovat SKDL:n tradition jatkajia suoraan alenevassa polvessa.

Teollisen kapitalismin ja reaalisosialismin aiheuttamien luonnontuhojen ymmärtäminen sekä elintason nousu toivat puolueiden yhdessä jakamien humanististen arvojen ja sinikaulustyöväen etujen ajamisen kuorutteen postmaterialistiset arvot, erityisesti luonnonsuojelun ja ”kestävän kehityksen”, sekä feminismin, joka ehti 1900-luvun kuluessa kadota vasemmiston toiminnasta. **Andreas Fagerholmin** mukaan merkittävin aatteellinen ero Vasemmistoliiton ja SKP:n välillä on se, että molempien ottaessa postmaterialistiset arvot, SKP ei ole uudistanut marxilaisuutta eikä luopunut 1980-luvun SKDL:n tavoitteista. Vasemmistoliitto on reformeja painottava punavihreä puolue, kun taas SKP painottaa vahvemmin sosialismin päämäärää. Suhteessaan Euroopan unioniin SKP on pääasiassa antireformistinen, eli pyrkii eroon unionista, kun taas Vasemmistoliitto puolestaan painottaa unionin uudistamista. (Fagerholm 2008.)¹⁰

Vasemmistoliitto on keskittynyt toimimaan ensisijaisesti parlamentaarisin keinoin. Tältä toiminnan keskeiseltä osalta Vasemmistoliiton vaikutus on olematonta. Kun tarkastellaan Vasemmistoliiton äänivaltaa eduskunnassa 17 kansanedustajallaan, niin yleisesti politiikan tutkimuksessa käytetyllä Shapley–Shubik-valtaindeksillä¹¹ laskettuna Vasemmistoliiton äänivalta on 0.026 ja Banzhaf-indeksillä 0.022 (tarkoittaen sitä, että Vasemmistoliitolla on laskennallisesti ratkaisevaa valtaa kahdessa tai kolmessa äänestyksessä sadasta)¹². Koska puolue on ristiriitautuvuuksien laitaedustaja, se ei ole käsiteltävissä kysymyksissä vaa’ankieliasemassa (mikä lisäisi sen suhteellista valtaa).

Puolueen tilanne johtaa siihen, että vaikuttaakseen nykyisillä toimintatavoillaan edes jossakin määrin valtakunnan tason politiikkaan, sen on pyrittävä hallitukseen. Kun hallituksen muodostamisessa pyritään muodostamaan enemmistö eduskuntaan, on Vasemmistoliiton päämäärät ja tavoitteet

¹⁰ Puolueiden tärkein ero on nähtävissä jo niiden logoista: kommunistit käyttävät (jäsenistön painostuksesta) uudelleen samannimisen puolueen käyttämää perinteistä logoa, joka korostaa jatkuvuutta. Puolueen nimellä ja symboleilla on vahva merkitys erityisesti vanhemmille jäsenille. SKP on onnistuneesti saanut itselleen vanhan SKP:n jatkajan aseman. Vasemmistoliitto nähdään SKDL:n perinteen jatkajana. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston FSD:n puolueohjelma-arkistossa POHTIVAssa (<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/>) SKP:n ohjelmia on vuodesta 1918 uusimpaan vaaliohjelmaan saakka. Vasemmistoliitto on POHTIVAssa puolestaan oma puolueensa ja SKDL listataan ”toimintansa lakkauttaneena puolueena”. Vaalikannatuksen tilastoissa Vasemmistoliitto sijoitetaan suoraan SKDL:n jatkajaksi.

¹¹ Shapley–Shubik-indeksissä tarkastellaan ensin kaikkia mahdollisia äänestysjärjestyksiä, jonka jälkeen katsotaan yksittäisen puolueen ratkaisevien asemien suhdetta kaikkiin mahdollisiin äänestyksiin.

¹² Yhtä paljon valtaa näillä indekseillä laskettuna on myös esimerkiksi kristillisdemokraattien seitsemällä kansanedustajalla.

muotoiltava (ja vesitettävä) sellaisiksi, että ne voi hyväksyä paitsi SDP, myös joku oikeistopuolueista. Hallitusasemakaan ei pelasta Vasemmistoliittoa näennäispelaajan (*dummy*) asemasta. Tältä pohjalta voidaan miettiä sosiaalidemokraattien ja toisen porvarillisen puolueen apuna toimimisen mielekkyyttä. Vaihtoehtona demarien apupuolueena toimimiselle olisi oman kannatuksen nostaminen suurten puolueiden tasolle eli sosiaalidemokraattisen puolueen syrjäyttäminen. Tämä taas ei ”ajan hengen” vuoksi onnistu kuin vesittämällä omat päämäärät täydellisesti.

Vasemmistoliitto on ohjelmallisesti pyrkinyt selkeään uudistukseen. Vasemmistoliiton oppi ”kolmannesta vasemmistosta” on omaperäinen yhdistelmä perinnettä (”toista vasemmistoa”) ja sosiaaliliberaalia moraali- ja yhteiskuntafilosofiaa, kuten **John Rawlsin** ja **Charles Taylorin** ajattelua, uudet postmateriaaliset ristiriitautuvuudet huomioiden. Jaottelu tavoittaa tietyn historiallisen kehityskulun eli kautskylaisen perinteen vaikutuksen ”lyhyen 1900-luvun” (*Hobsbawm*) ”toisessa vasemmistossa”. Sen pääasiallisena tarkoituksena on antaa hylätyn ”kommunismien” tilalle jotain muuta, joka yhdistäisi jäsenet yhteisten tavoitteiden taakse. ”Kolmas vasemmisto” tekee eron puolueen omaan perinteeseen – erityisesti Neuvostoliittoon – mutta tosiasiallisesti se on ”toisen vasemmiston” perinteen suoraa jatkamista nykyajassa niin järjestöllisesti kuin aatteellisesti.

Kuten Jan Otto Anderson (1996, 69) kirjoittaa, kolmas vasemmisto on sekä positiivinen että normatiivinen käsite. Se pyrkii kuvailemaan uusia yhteiskunnallisia liikkeitä ja ideologisia virtauksia sekä vastaamaan nykyhetken haasteisiin hallituksen ovia sulkematta. Puolueen ohjelmassa todetaan kolmannen vasemmiston olevan ”ajatus suurten eurooppalaisten poliittisten aatteiden liberaalismin ja sosialismin historiallisesta liitosta paremman maailman rakentamiseksi” (Vasemmistoliitto 2007).

Teorian suhde käytäntöön jää Vasemmistoliitolla hyvin ohueksi: teoria ei pohjaa todellisten olosuhteiden tutkimukseen, vaan perinteen uudistamiseen yhdistämällä ”toisen vasemmiston” aateperintöön 1900-luvun loppupuolen sosiaaliliberaalia ajattelua. Toisaalta Vasemmistoliitossa kannatetaan *markkinataloutta* ja toisaalta vastustetaan *kapitalismia*, joka ymmärretään ahneutena ja kärjistettynä markkinataloutena. Vasemmiston tehtäväksi jätetään tässä muotoilussa täydellisen abstrakti ”paremman maailman rakentaminen”. Sosialismi näyttyy arvoihin nojaavana aatteena ja liikkeenä. Puolueen suhde sosialismiin onkin vaikea, kuten Andersson toteaa. Markkinatalous ja yksityinen omistusoikeus turvataan vasemmistoliittolaistenkin ohjelmissa. Andersonin mukaan

[h]aluamme kuitenkin säännellä markkinoita, tehdä niitä läpinäkyvämmiksi, ”kietoa” (*embed*) niitä yhteiskuntaan eli ”sosialisoida” markkinoita **Karl Polanyin**, **Diana Elsonin**, **Alec Noven** ja **Joseph Stiglitzin** oivallusten mukaisesti. (Andersson 1995.)

Puolueen periaateohjelmassa sosialismia kuvataan seuraavasti:

Tulevaisuuden sosialismi voi merkitä vain enemmän demokratiaa ja enemmän todellista vapautta kaikille. Sosialistinen ajattelu edistää sellaista yhteiskuntaa, jossa talouden toimintaa, pääomaliikkeitä ja sijoitustoimintaa, ihmisten asemaa tuotannossa ja erityisesti tulojen ja varallisuuden jakoa säännellään ihmisten tasa-arvotavoitteen toteuttamiseksi käytännössä. Talous ei saa hallita yhteiskuntaa, vaan talouden on palveltava hyvän elämän rakentamista kestäväällä tavalla. (Vasemmistoliitto 2007.)

Kolmannen vasemmiston oppi on malliesimerkki vasemmiston kriisiytymisen täydellistymisestä. Vasemmisto ei ole enää aikoihin ollut *todellisiin olosuhteisiin* pohjaava liike. Teorialla ja käytännöllä ei ole riittävää yhteyttä. Vasemmistolaisuus on typistynyt (suku)perinteeksi ja menneiden aikojen takaisin kaipuiksi ja yksityisen omistusoikeuden hävittämisen päämäärä on kadonnut. 1900-luvun kuluessa sosialismi muuttui *päämäärästä* sosialististen maiden *esimerkin ja etujen* seuraamiseksi ja lopulta vain perinteestä muodostuneiksi *arvoiksi*. ”Sosialismi” piirtyy jonain hyvin epämääräisenä tavoitteena vaikuttaen konkreettiseen toimintaan korkeintaan hentoina suuntaviivoina.

Skandinavian politiikkaa tutkivan **David Arterin** mukaan Vasemmistoliiton kehitys on seurannut läheisesti Itä-Euroopan entisten hallitsijapuolueiden kehittymistä. Postkommunistiset puolueet ovat sosiaalidemokratisoituneet – ja samanaikaisesti Länsi-Euroopan sosiaalidemokraatit ovat uusliberalisoituneet. Erityisesti Vasemmistoliiton osallistuminen Lipposen hallitukseen muovasi mielikuvia puolueesta ennemminkin vallitsevan järjestyksen tukijana kuin vastustajana.¹³ Arter katsoo, että Suomen puoluejärjestelmää leimaa eliittien yhteistyö yli vasemmisto–oikeisto-jaon. Jakolinjan ylittävät koalitiot istuivat hallituksena 1987–1991 ja 1995–2003. Vasemmistoliitto ei asettunut vastustamaan Euroopan unionin jäsenyyttä, vaan antoi kritiikin kanavoitua lähinnä perussuomalaisten (ja muutamien omien kansanedustajiensa) kautta. Puolue on pyrkinyt uudistumaan heittämällä kommunismin ja työväenluokan menemään ja lähentymään laajempaa äänestäjäkuntaa. Puolueen kannatuspohja on kuitenkin vahvasti työväenluokkainen. (Arter 1999, 119; 2002, 3, 7, 19–20; 2006, 60, 262; Raunio and Tiilikainen 2003, 44.)

SKP pohjaa teoreettisesti lähinnä perinteeseen ja 1900-luvun alun ajatteluun, vaikka sillä on pyrkimystä uudistumiseen. Puolueen aatteellisena pohjana on myöhäisen Neuvostoliiton marxismi modernisoidussa muodossa ja vihreydellä täydennettynä. SKP toimii pääosin samoin tavoin kuin sisar-

¹³ Tähän on provosoivasti lainattava Gramscia (1981, 55–56): ”[A]ikaisemmin ’itsenäisinä’ puolueina esiintyneet ryhmittymät ratkaisevissa käännekohtissa yhtyvät ja muodostavat yhtenäisen liittouman, mikä vahvistaa sen teoreettisen totuuden, jonka mukaan jokaisella luokalla on vain yksi puolue. Aikaisemmin vallinnut moninaisuus oli pelkästään ’reformistista’ luonteeltaan, eli se koski vain osakysymyksiä. Se oli tiettyssä mielessä poliittista (omissa rajoissaan hyödyllistä) työnjakoa. Mutta jokainen osa edellytti toista osaa, niin että ratkaisevina hetkinä, juuri tärkeimpien peruskysymysten tullessa ajankohtaisiksi, saavutettiin yhtenäisyys ja muodostettiin liittoutuma.” Lainaus ei ole täydellisen sopiva, mutta piikki tulee selväksi. Osallistuessaan laman jälkiä ”korjanneisiin” hallituksiin, Vasemmistoliitto ei tehnyt vain luokkayhteistyötä, vaan toimi ”porvariston puolueen” *osana*, joka turvasi työväen kannatuksen ”vaikeita päätöksiä” tehneille hallituksille.

puolueensa, mutta painottaa toiminnassa jonkin verran enemmän ruohonjuuritason ulkoparlamentaarista toimintaa. Puolueohjelman reaalisosialismin arvostelu on hyvin samankaltainen kuin Vasemmistoliiton vuoden 1995 ohjelmassa¹⁴. Sosialismin päämäärä on hieman yksityiskohtaisemmin esitettyinä kuin Vasemmistoliitolla. Puolueen ohjelman mukaan

[sosialismi tarkoittaa] tuotantovälineiden yhteiskunnallisen omistuksen erilaisten muotojen niin keskeistä asemaa, että markkinat voidaan alistaa palvelemaan ihmisten tarpeita ja ohjata kehitys suunnitelmallisesti myös ekologisesti kestäväälle tielle. [...] [S]osialismissa tuotannon tarkoituksiksi tulee ihmisen oikeuksien, mahdollisuuksien, kykyjen ja kulttuurin kehitys. Kapitalismissa aineellinen rikkaus kahlitsee ihmisen persoonallisuutta, kun taas sosialismissa rikkaus on ennen muuta persoonallisuuden kehitystä. Sosialismin kehittyessä katoaa vähitellen työttömyys, samoin kuin työn ja vapaa-ajan jyrkkä vastakohtaisuus. [Sosialismin] tuloksena syntyy kommunistinen yhteisö, jossa itse kunkin yksilön vapaa kehitys on kaikkien vapaan kehityksen edellytys. (Suomen kommunistinen puolue 2007.)

Merkittävimmit erot SKP:n ja Vasemmistoliiton välillä ovat niiden imago ja kannatus. SKP samastetaan useammin reaalisosialismin perintöön ja sen kannatus on marginaalinen. Muissa suhteissa puolueet ovat hyvin lähellä toisiaan.¹⁵

Suomen vasemmiston yhdessäkään periaateohjelmassa ei enää puhuta yksityisestä omistuksesta saati sen lakkauttamisesta. Tässä mielessä 'sosialistinen vasemmisto' on muuntunut kauttaaltaan klassista sosiaalidemokratiaa aatteellisesti vastaavaksi liikkeeksi. Päämäärät ovat muuttuneet perinteeksi ja arvoiksi – ja olemassa olevien organisaatioiden säilyttämisestä on saattanut tulla itsetarkoitus.

¹⁴ Vrt. Vasemmistoliitto 1995 kohdat 3.3.–3.7. ja Suomen kommunistinen puolue 2007.

¹⁵ Kun Suomen vasemmistoa verrataan muiden maiden puolueisiin, Ruotsin *Vänsterpartiet* on linjaltaan lähimpänä Suomen kommunistista puoluetta ja Saksan *Die Linke* lähellä Vasemmistoliittoa. Tanskan *Enhedslisten* ja Norjan *Rødt* ovat puolestaan Suomen vasemmistopuolueita selvästi radikaalimpia yhdistäen vallankumouksellisen luokkakantaisen marxilaisuuden, feminismin ja luonnonsuojelun. (Ks. *Die Linke* 2007; Vasemmistoliitto 2007; *Rødt* 2007; *Enhedslisten* 2008; *Vänsterpartiet* 2008.)

3. VASEMMISTON TOIMINNAN RISTIRIIDAT

Ainoa historiallinen keino historiallisen tuotantomuodon lopettamiseksi ja uudistamiseksi on sen ristiriitaisuuksien kehittäminen. (*Karl Marx* 1868.)

Kapitalistinen sivilisaatio ei voi jäädä pysyväksi; se joko edistyy sosialismiin tai taantuu barbariaan. (*Karl Kautsky* 1892.)

Edellä on tarkasteltu sosialistisen vasemmiston kehitystä, taustoja ja nykytilaa. Tässä luvussa käsitellään kolmea merkittävää ongelmaa vasemmistolaisen järjestön toiminnassa: teoria ja käytäntö, maailman muuttaminen ja osan suhde kokonaisuuteen.¹⁶

3.1. Teorian ja käytännön ristiriita

Ristiriitojen kestoosuus on teoreettisen pohdiskelun ja käytännön toimien suhde toisiinsa. Nykyinen linkki sosialistisen teorian ja käytännön toiminnan välillä on löyhä. Usein sosialismi on käsitelty teoriaksi, jota päivitetään lisäämällä siihen aina uusia aineksia. Marxin ja Engelsin ”Vanhaan testamenttiin” lisättiin Leninin kirjaama ”Uusi testamentti”. Tällainen mekaaninen käsitys teorian kehittämisestä jähmetti sen paikoilleen¹⁷.

Eräs suomalaisen vasemmiston vakavista ongelmista on sen edustamasta luokasta irrallaan olevat intellektuellit, seikka johon **Jukka Peltokoski** (2009) kiinnitti huomiota puheenvuorossaan *Vasemmistoliiton muutostalkoissa*. Vasemmistöälyköt pohtivat vasemmiston ongelmia omissa piireissään ja tarjoilevat ratkaisuja jotka ovat irrallaan ihmisten jokapäiväisestä elämästä.

Vasemmistolaiset kykenevät tekemään hyviä analyyskejä kapitalismista ja etenkin sen kriisitymisestä. Marxilainen tutkimus on hyvä keino todellisuuden tutkimukseen. On vahinko, että nämä tutkimukset jäävät hyödyntämättä, eivätkä juuri vaikuta käytännön vasemmistolaiseen toimintaan. Yhtenä esimerkkinä tästä on vasemmistolainen tutkimuskeskus *Vasemmistofoorumi*. Se on tehnyt merkittävää työtä, mutta edustaa akateemista tapaa ymmärtää tutkimus ja liikkeen kehitystyö. Tutkimustoimintaa tehdään irrallaan poliittisesta toiminnasta. Teoria on ikään kuin käytännön ”lisävaruste”, jota tuotetaan akateemisesti ja tuodaan järjestöön sen ulkopuolelta.

¹⁶ Tarkoituksena ei siis ole tarjota mitään valmiita vastauksia tutkijapositionista huudellen. Olen nimennyt tämän kirjoituksen ”alustukseksi” toisaalta siksi, etten asettaisi itselleni mitään paineita, ja toisaalta siksi, etten väittäisi esittäväni valmiiksi muotoiltuja ehdotuksia vasemmiston kriisin ratkaisuksi. Todellisia vastauksia ongelmiin voi muotoilla vasta laajan keskustelun ja vasemmiston itsetutkiskelun kautta. Monet tärkeät ristiriidat jäävät tästä esityksestä pois, koska niitä ei ole tässä tarkoituksenmukaista käsitellä. Pohdinnat perustuvat laajempaan tarkasteluun, joka mahdollisesti julkaistaan myöhemmin erillisenä artikkelina.

¹⁷ Mekaanisuudesta puheen ollen: On mielenkiintoista vertailla 1900-luvun alun analyttisen filosofian ja Leninin *Materialismi ja empiriokritismin* lähtökohtia. Molemmat pohjaavat tiukkaan realismiin ja empirismiin ja (heijastusteorian mukaisesti!) heijastelevat aikakautensa tieteessä yleisesti vallinneita käsityksiä.

Vasemmistofoorumin projekti *Aloite vasemmistolle* (2009) pyrki palauttamaan vasemmiston uskoa itseensä ja aloitekykyynsä. Projektin tavoitteena oli ”parhaimmillaan aivan keskeisellä tavalla vaikuttaa siihen, mitä esimerkiksi eduskuntavaalien 2011 alla puhutaan tai miltä vasemmisto ihmisten mielessä tulevaisuudessa vaikuttaa” (Holm 2008b). Pyrkimyksenä oli rakentaa aloitteellinen tavoiteohjelma. Kampanjan ohjausryhmä valitsi ”parhaimmat aloitteet”. Ohjausryhmän jäsenten valinnassa painotettiin muun muassa ”yhteiskunnallista näkemyksellisyyttä ja asiakysymysten hallintaa” sekä ”akateemista taustaa” (Vasemmistofoorumi 2008). Kun jo lähtökohtaisesti aloitteiden muotoilijat ja valitsijat rajataan ”akateemisiksi”, aloitteilla ei ole kattavaa kosketuspintaa ihmisten enemmistön arkipäivään. Vasemmiston nykyinen asema ei ole sellainen, että aloitekokoelman julkaisulla se kykenisi nostamaan julkiseen keskusteluun haluamiaan teemoja. Yhteiskunnalliseen keskusteluun on vaikutettava toisenlaisella logiikalla, käytännön toiminnan kautta – vaikkapa Gramscin ajatuksia seuraten jatkuvasti jatkaen ”omien perustelujen toistamista (muunnellen vain niiden sanallista muotoa)” eri foorumeilla (Gramsci 1979, 54)¹⁸. On aiheellista miettiä, olisiko puolueiden jäsenistön aktivoiminen ja kouluttaminen sekä luottaminen jäsenten kykyyn muotoilla aloitteita parempi kuin tukeutuminen akateemiseen näkökulmaan. Teoreettiset tiedot voivat auttaa hahmottamaan todellisuutta paljon arkikokemusta laajemmin ja tarkemmin. Poliittisen liikkeen kehittämisen kannalta lienee edullista, jos toiminnan arkikokemus ja teoria yhdistetään, eikä eroteta.

Teorian ja käytännön ristiriita näyttäytyy myös järjestöjen jäsenten erottautumisena ”teoreetikoihin” ja ”käytännön ihmisiin”. Sekä teoreettisen että käytännöllisen kehityksen edellytys on, että nämä roolit yhdistyvät¹⁹.

3.2. Muutoksen ristiriidat

Vasemmiston olemassaoloa leimaa *jatkuva kriisiytyminen*, joka juontuu sen perustavasti ristiriitaisesta suhteesta vallitsevaan yhteiskunnalliseen järjestykseen. Vasemmiston olemassaolon perustana on ristiriita yhteiskunnan nykytilanteen (joka halutaan muuttaa) ja tavoitetilanteen (johon pyritään) välillä. Tämän voi pelkistää ristiriidaksi *on – pitäisi olla*. Organisaation toiminta pohjaa jännitteeseen, joka muodostuu toisaalta nykyisistä käytännöistä ja asiantiloista ja toisaalta pyrkimyksistä niiden muuttamiseen. Vasemmiston perusongelma on tämän ristiriidan voittaminen eli kysymys siitä, *miten maailmaa muutetaan*.

Järjestäytyminen ja tutkimus siitä mitä ”on” ovat ensimmäisiä askelia kohti sitä mitä ”pitäisi olla”. Jos postmodernissa ajattelussa on lähdetty usein liikkeelle *mahdollisesta*, nyt kapitalismin

¹⁸ Tällä tavoin toimii ”hyvinvointisovinistien” Homma-ryhmä.

¹⁹ Pääajatuksena tässä on, että ne yhdistyvät *järjestön toiminnassa* (oli se mitä tahansa) – ne voivat yhdistyä yksittäisessä henkilössäkin.

uusimman kriisin myötä *todellisuus* on iskenyt takaisin. Tarve konkreettisempaan toimintaotteeseen selittää myös sen, miksi joidenkin vasemmistoteoreetikkojen patsaiden päältä on puhallettu pölyjä pois (Marx ja Lenin). ”Liikkeelle on lähdettävä todellisesta eikä mahdollisesta. *Todellisuuden tutkimus voi osoittaa, mikä on mahdollista.*” (Lenin.)

Pelkkä poliittinen realismi ei riitä, vaan on kiinnitettävä huomiota myös siihen mitä ”pitäisi olla”. Kuten **Antonio Gramsci** muotoilee:

Toimiva poliitikko on luova ja alullepaneva ihminen, mutta hän ei luo mitään tyhjästä eikä myöskään liiku sekavien toivomustensa tai unelmien tyhjiössä. Hän perustaa toimintansa todellisuudelle (*realtà effettuale*), mutta mitä tämä todellisuus on? Onko se ehkä jotain staatista ja liikkumatonta, vai onko se pikemminkin jatkuvasti muuttuva voimasuhde ja tasapainotila? Kun tahto suunnataan todella olemassa olevien ja toimivien voimien uuden tasapainotilan luomiseen, tukeutumalla siihen määrättyyn voimaan, jota pidetään edistyksellisenä ja tehostamalla sitä, jotta se saavuttaisi voiton, se merkitsee aina, että liikutaan todellisuuden maaperällä, kuitenkin todellisuuden hallitsemiseksi ja ylittämiseksi (tai ainakin siihen pyritään). ”Pitää olla” on siis jotain konkreettista, se on jopa ainoaa realistista ja historistista todellisuuden tulkintaa, ainoaa teoissa toteutuvaa historiaa ja filosofiaa, ainoaa politiikkaa. (Gramsci 1982, 57–58.)

Jotta voidaan ottaa askelia kohti mitä ”pitäisi olla”, on välttämättä tutkittava mitä ”on” ja hahmoteltava tavoitteita, joiden saavuttamiseksi voidaan tehdä konkreettisia toimia.

Poliittisessa toiminnassa on kyettävä havaitsemaan, mitä voi tehdä ja mitä ei; on erotettava ongelmien mahdolliset ratkaisuvaihtoehdot mahdottomista. Tämä vaatii laajaa tietoa toimintaympäristöstä, poliittisista ja taloudellisista voimasuhteista ja omasta organisaatiosta ja sen voimavaroista.

Voimavarojen rajallisuus tulee Suomen vasemmistolla vastaan hyvin nopeasti. Omien voimien ja yhteiskunnallisten rajoitteiden lisäksi nopea tarve puuttua luonnon saastumiseen rajaa toimintamahdollisuuksia.

Todellisuuteen ja mahdollisuuteen (ja mahdottomuuteen) liittyy läheisesti vapauden ja välttämättömyyden ristiriita eli mitkä keinot ovat välttämättömiä päämäärien saavuttamiseksi – tai mihin on välttämättä tyydyttävä olosuhteiden pakosta – ja mitä keinoja voidaan vapaasti valita. Kun on vapaus valita erilaisista toimenpiteistä, valittavana on *puolustuksellisia, reformistisia ja vallankumouksellisia* keinoja²⁰. Puolustukselliset keinot eivät suoraan edistä tavoitteita, mutta pyrkivät varmistamaan, ettei vallitseva tilanne muutu epäsuotuisammaksi tavoitteisiin pääsemiselle. Antikapitalistisista tavoitteistaan kiinni pitävä vasemmisto ei voi ajaa mitä tahansa reformeja, vaan reformien toteuttamisen on pysyttävä yhdessä vallankumouksellisten päämäärien kanssa.²¹ Tällöin reformeilla

²⁰ Reformistisia keinoja voi kuvata myös ”sovitteleviksi” ja vallankumouksellisia ”hyökkäviksi”.

²¹ Tuloksellinen politiikka lähtee päämääristä eikä ”arvoista”. Yhteisön etiikka ei luo päämääriä, vaan päämäärät luovat etiikan. Esimerkkinä voidaan pitää köyhissä luonnonolosuhteissa asuvia ihmisyyteistöjä. Hengissä pysymisen päämäärä

tuetaan vallankumouksen tavoitteita ja edistetään vallankumouksen mahdollisuutta lisäämällä työläisten mahdollisuuksia yhteistoimintaan ja toiminnan vapauteen.²²

Reformien onnistuessa ja ihmisten suhteellisen tyytyväisyyden lisääntyessä vasemmiston kannattamien kaukaisempien päämäärien kannatus voi laskea, jos vasemmisto ei samanaikaisesti ole osana ihmisten arkipäivää (kuten ennen työväentalot, urheiluseurat, opinto- ja muut kerhot) ja vaikuta ihmisten elämään myös teoreettisella tasolla (tiede, taide, filosofia). Erityisesti maailman vaurilla keskusalueilla on mahdollista vaatia ja saada materiaalisia myönnytyksiä. Reformistisella toiminnalla vasemmisto saattaa paradoksaalisesti vähentää samalla omaa poliittista vaikutusmahdollisuuttaan. Kapitalismia muovattaessa sen kumoaminen etäänny kauemmaksi eli *liike kohti päämääriä estää päämäärien saavuttamisen*.

Sosiaalidemokraattisen näkemyksen mukaan vasemmisto ei voi toimia järkevästi kuin vaatien toteutettavissa olevia reformeja. Tämänkaltainen kiinnittyminen reformismiin on eräs merkittävä nykyisen puoluepoliittisen vasemmiston ongelma. Reformismin myötä parlamentaarinen ja vaalitoiminta korostuvat, eikä luovasta hetkeen tartumisesta ole tietoaakaan – kaikki toiminta tähtää vain seuraaviin vaaleihin. Kuten Charles Taylorin yhteiskuntafilosofiassa, reformismissa poliittisen toiminnan ja ”sydänten ja mielten valloittamisen” kautta ”vapauden paremmat muodot” saavat jalansijaa hetkeksi. Kamppailu ”jatkuu ikuisesti”, välillä voitoin, välillä tappioin. (Taylor 1991, 78–79.)

Toiminnassaan vain reformeihin sitoutunut vasemmisto pyrkii salonkikelpoisuuteen ja peittää häiritsevän radikalismien. Reformismissa keskitytään pienten uudistusten tekemiseen tai vain tekemään pieniä muutosehdotuksia oikeiston ohjelmaan – tekemään pahoista asioista hieman vähemmän pahoja (*”torjuntavoittoa”*). Kun vasemmistolla oli vielä riittävä yhtenäinen joukkovoima käytössään, oikeisto ja kapitalistit tekivät kompromisseja ja myönnytyksiä. Nyt porvaristo ei enää pelkää: tässä mielessä reformismin ja kompromissien aika on ohi.

Ristiriita reformistisen toiminnan ja vallankumouksellisuuden välillä tuottaa myös (ääri)vasemmistolaisena reaktionaan erilaiset anarkistiset ja vasemmistokommunistiset käsitykset täydellisestä reformismin hylkäämisestä. Tällöin toiminta tapahtuu kaikkien virallisten instituutioiden ”ulkopuolella” ja liike on lyhytaikaisia speaktaakkeleja lukuun ottamatta täysin näkymättömissä. Kuten SKP:n maanalaisuuden kauden ja nykyajan anarkistien kokemukset ovat näyttäneet, pelkäämään vallankumoukseen keskittyvät liikkeet eivät voi kuin erityisissä poikkeusolosuhteissa muodos-

muodostaa yhteisöön yhdenvertaisuuden, yhteistyön ja solidaarisuuden ”arvot”, jotka ovat välttämättömiä yhteisön hyvinvoinnille.

²² Näitä reformeja kutsutaan vallankumouksellisiksi reformeiksi, jollaisena yleensä pidetään esimerkiksi kansalais-/perustuloa.

taa riittäviä joukkoyhteyksiä eli *keskittymällä vain vallankumouksellisuuteen, vallankumous ei tule yhtään lähemmäksi.*

Reformismi ja vallankumouksellisuus keinojen moneutena ei tarkoita sitä, että parlamentaarinen toiminta ja katujen toiminta olisivat toisistaan irrallisia, vaan keinojen tulee olla päämäärien kannalta yhtenäisiä. On tietenkin myös poikkeuksellisia ajanjaksoja, jolloin tämä ristiriita on kärjistynyt sovittamattomaksi, eikä jompaakumpaa taistelutapaa ole järkevää tai mahdollista käyttää, vaan on pohjattava vain toiseen päästäkseen tilanteesta eteenpäin.²³ Tilanneanalyysin tehtävänä on näyttää, mitä keinoja on valittava.

3.3. Osan ja kokonaisuuden ristiriidat

Vasemmiston tavoitteisiin on sitoutunut ja niiden eteen toimii vain pieni vähemmistö ihmisistä. Vasemmisto (SDP:stä vasemmalle) sai viime eduskuntavaaleissa alle 10 % äänistä. Vasemmistoliiton ja SKP:n jäseniä on yhteensä noin 13 000²⁴. Lisäksi muutama sata on muissa järjestöissä ja niiden ulkopuolella. Yhteiskunnallisten tavoitteiden toteuttamisen oikeuttaminen on ongelmallista, koska niitä on muotoillut ja taistellut käytännössä vain vähemmistö. Mikä muu kuin ”usko” oman asian oikeellisuuteen ja ”hyvyyteen” voi oikeuttaa sen, että voidaan ulottaa omat tavoitteet koskemaan kaikkia ihmisiä? ”*Me tietoiset tiedämme, tavalliset ihmiset eivät vielä ymmärrä*”, on elitistinen asetus, jossa asettaudutaan ”rahvaan” yläpuolelle.

Viime vuosikymmenten kuluessa tapahtunut yhteiskunnan näennäinen aatteellinen pirstaloituminen ja kiinteiden suhteiden puuttuminen vahvoin alakulttuureihin (kuten ennen työväenliikkeeseen) on sitonut ihmisiä tiukemmin vallitsevaan järjestykseen ja ajattelutapaan. Työelämän ahdistavuuden ja työläisten välisen kilpailun lisääntyminen näkyy ideologisesti myös oikeiston nousussa ja esimerkiksi tv-viihteessä erilaisina ”heikoin lenkki”-pudotuskilpailuina. Ihmisten suuren joukon elämässä keskeiset asiat nähdään vasemmiston piirissä usein väheksyttävänä ja vähämerkityksellisenä. Tällainen asenne eristää vasemmistoa vallitsevasta todellisuudesta. ”Typerästä viihteestä” tai ”asiattomasta keskustelusta” ei tarvitse pitää eikä sitä pidä olla itse edistämässä, mutta sitä on pyrittävä ymmärtämään.

Luokkakantaisen liikkeen merkittävä ongelma on organisaation (puolueen jne.) suhde siihen ihmisryhmään, jota se uskoo edustavansa. Miten luokka määritellään; mitkä ovat järjestön yhteydet luokkaan, mikä on liikkeen vaikutus luokkaan kokonaisuutena, mikä on sen kannatus ja kuinka se

²³ Esimerkiksi vuonna 1918 Suomen vasemmiston käytännössä ainoa mahdollinen keino toimia (ja pelastaa saavutetut reformit) oli vallanotto ja avoin kapina. Se oli samanaikaisesti sekä puolustuksellinen että vallankumouksellinen teko.

²⁴ Tässä ei oteta huomioon järjestöjen päällekkäisyyksiä eli henkilöitä, jotka ovat jäseniä kummassakin puolueessa. Näiden henkilöiden määrää on mahdoton arvioida.

jakaantuu alueellisesti, eri ammattiryhmiin jne. ovat selvitettäviä ongelmia. Pysyäkseen yhteydessä työväenluokkaan, järjestön on tutkittava luokkasuhteita, köyhyyttä sekä elin- ja työolosuhteita. On otettava oppia luokalta, jotta voi auttaa sitä toimimaan organisoidusti.

Toteutuneissa vallankumouksissa puolue-eliitit ovat irtautuneet ”joukoista” (Venäjä ja Kiina) raskain seurauksin. Samanlainen ongelma jakautumisessa johtaviin ja johdettuihin kertautuu myös organisaation sisällä. Puolueen sisälle voi muodostua erilaisia johtavia ja byrokraattisia eliittejä.

Osan ja kokonaisuuden ristiriitoihin kuuluvat myös paikallisen toiminnan suhde päämääriin ja maailmanlaajuiseen kehitykseen. Kapitalismi on maailmanlaajuinen yhteiskuntajärjestys, mutta sitä ei voi milloinkaan kokea kokonaisuutena. Toiminta koetaan aina paikallisena. Periaate ”*think globally, act locally*” pyrkii ylittämään tämän ristiriidan siinä kuitenkaan onnistumatta. Maailmanlaajuisesti toimivan kapitalismin opposition tulisi myös *toimia* maailmanlaajuisesti. Ylikansallisten organisaatioiden avulla samanaikainen sekä samoihin päämääriin yhtenäisenä pyrkivä toiminta on mahdollista myös kansainvälisellä tasolla. Pelkkä paikallinen toiminta jäisi irralliseksi eikä edistäisi liikettä. Mitä laajemmalla alueella (kaupungissa, maassa, mantereella, maailmassa) voidaan toimia, sitä paremmat mahdollisuudet on pistää kapitalismille kova kovaa vastaan.

4. YHTEENVETO

Puolueet syntyvät ja järjestäytyvät johtaakseen tilannetta edustamiensa luokkien kannalta elintärkeinä historiallisina hetkinä, mutta ne eivät aina osaa sopeutua uusiin tehtäviin ja uusiin aikoihin, eivätkä ne aina pysty kehittymään samaa tahtia kuin voimasuhteet (ja täten myös niitä vastaavien luokkien suhteellinen asema) kokonaisuutena kehittyvät kyseisessä maassa tai kansainvälisellä tasolla. (*Antonio Gramsci.*)

Puhuttaessa vasemmiston kriisistä, puhutaan sosialistisen vasemmiston kriisistä. Kyse on paitsi radikaalin vasemmiston *organisaatioiden* kriisistä, myös niiden *päämäärien, kannatuksen ja joukko-yhteyksien* kriisistä, sekä *aatteellisesta* kriisistä. Nykyinen alennustila ei ole muodostunut hetkessä. Vasemmiston kriisiytyminen on yli sukupolvien jatkunut kehityskulku, joka voidaan jakaa kahteen toisiinsa kietoutuvaan osaan:

(1) *Teorian irtautuminen todellisista olosuhteista ja vasemmiston toiminnasta.* Aluksi vasemmisto pohjasi toimintansa päämääriin, sittemmin pyrki kohti reaaliosialismin esimerkkiä ja lopulta esimerkin hylättyään huomasi jäljelle jääneen vain löyhän kokoelman ”arvoja”.

Pitkään suomalaista radikaalia vasemmistoa hallinnut neuvostoliittolainen marxismi-leninismi oli hallinnan ja puolueyhtenäisyyden tarpeisiin muotoiltu doktriini, joka jatkoi omaa elämäänsä vaikka sen muodostaneet yhteiskunnalliset olosuhteet olivat kadonneet. Samoin nykyisen Vasemmistoliiton oppi kolmannelta vasemmistosta on todellisuuden tutkimukseen perustuvan seos postmaterialistisilla arvoilla maustettua perinnettä ja uudempaa sosiaaliliberaalia morali- ja yhteiskuntafilosofiaa.

Vasemmiston irtautuminen vallitsevista olosuhteista ei ole kuitenkaan ole täysin sen oma syy. Maailma on myös muuttunut siten, että egalitaariset vaatimukset eivät sovi ”ajan henkeen”. Maailman muuttaminen haluttuun suuntaan on vaikeaa jos pyrkimyksille ei saada kannatusta.

(2) *Vasemmiston byrokratisoituminen, institutionalisoituminen ja integroituminen kapitalismiin.* Byrokratisoitumiskehityksen kanssa käsi kädessä suomalaisen vasemmiston kehityksessä on 1940-luvun lopulta alkanut myös radikaalin vasemmiston integroituminen vallitsevaan järjestelmään. Vasemmistolaiset järjestöt ovat riippuvaisia valtiolta saatavista erilaisista tukiaisista, joka on vaikuttanut niiden organisaatorakenteeseen ja tavoitteidenasetteluun. Vasemmisto on muuttunut hampaattomaksi, eikä kykene enää puremaan liekaansa poikki.

Suomen asema kapitalistisessa maailmanjärjestelmässä, maailman poliittiset tapahtumat ja aikakauden yleiset piirteet määrittelevät Suomen sisäistä poliittista kehitystä. Suuret poliittiset tapahtumat Suomessa ovat aina kytköksissä maailman tapahtumiin. Vain poikkeukselliset paikalliset taloudelliset olosuhteet tai suuret skandaalit voivat synnyttää Suomessa omaperäistä poliittista liikehdintää. Tavallisissa olosuhteissa tehokkaalla ja taitavalla toiminnalla pystytään tietyissä rajoissa vaikuttamaan vasemmiston kannatukseen, mutta pääpiirteissään Suomen kehitys seuraa Euroopan ja maailman kehitystä.

Todennäköisesti vasemmisto ei pysty laadullisesti nousemaan ennen kun yhteiskunnalliset olosuhteet järkkyvät perusteellisesti. Venäjän vuoden 1905 vallankumouksen ja vastaavasti Suomen yleislakon liike oli hävityn Japanin sodan tulosta, Venäjän 1917 vallankumoukset ja Suomen työväenvallankumous tapahtuivat ensimmäisen maailmansodan tuloksena ja Itä-Euroopan ”kansandemokraattiset” maat, Neuvostoliiton vakiintuminen ja SKDL:n nousu taas olivat toisen maailmansodan tulosta (Neuvostoliiton ollessa voittajien puolella). Suomen työväenliike on joka kerralla seurannut maailmanpolitiikan kehitystä, eikä ole todennäköistä, että tähän sääntöön tulee poikkeuksia tulevaisuudessa.

Vasemmiston ruumiin elvyttämiseksi *päämäärät* olisi otettava uudelleen toiminnan lähtökohdaksi. Eriarvoisuuden hävittäminen vaatii edelleen omistusoikeuteen puuttumista. **Kalevi Suome-**

lan (2009) mukaan sosialismin ”suuri historiallinen virhe on ollut takertuminen tuotantovälineiden yksityisen omistusoikeuden kumoamisen ideaan”. Päinvastoin: jatkuvan kriisiytymisen estämiseksi se pitäisi ottaa uudelleen päämääräksi. Mihin tarvitaan vasemmistoa jolla ei ole omia päämääriä – turvaamaan työläisten kannatus nykyiselle yhteiskuntajärjestykselle?

Kapitalismi perustuu omistusoikeudelle ja sen luomalle palkkatyöjärjestelmälle. Niihin perustuvat myös kapitalismiin kuuluva ihmisten alistaminen ja valtiollinen väkivalta. Palaaminen tähän sosialistisen ja kommunistisen liikkeen päämäärään ei ole ihmelääke vasemmiston *kannatuksen* nostamiseksi. Päinvastoin, toiminnan uudelleenarviointi voi lyhyellä tähtämellä vaikuttaa negatiivisesti (vaali)kannatukseen. Vasemmiston ”ryhtiliike” mahdollistaisi kuitenkin sen, että yhteiskunnallisten olosuhteiden muuttuessa vasemmisto olisi valmiimpi ja soveltuvampi vastaamaan sen haasteisiin. Kuten **Ruurik Holm** (2008, 101) toteaa: ”nykyisessä tilanteessa vasemmistolla ei ole mitään hävittävää.” Nykyistä tietä jatkaen vasemmisto tulee näivettymään joukoksi perinneyhdistyksiä. Ainoa tie jota voidaan kulkea *eteenpäin* on toiminta kapitalismin todellisena oppositiona.

5. UDEKSI ALUKSI: YHDISTYMINEN TOIMINNASSA

Jokaiselta kykyjensä, jokaiselle tarpeidensa mukaan. (*Louis Blanc* 1839.)

Edelleenkin on kyse kyvystä ja uskalluksesta haastaa kapitalismi ja porvarillinen sivilisaatio. Tähän haastamiseen tarvitaan kapitalismin analyysia ja oman kulttuurin luomista. (General Intellect 2008, 19.)

Radikaali vasemmistolainen ohjelma voisi pudottaa vasemmiston aluksi vallasta, mutta toisaalta nykyisessä tilanteessa vasemmistolla ei ole mitään hävittävää. Pidemmällä aikavälillä vastahegemoninen strategia voi palauttaa vasemmistolaisen ajattelutavan politiikkaan. Varovainen valtapoliitikointi taas poistaa vasemmiston varmasti poliittisten liikkeiden kartalta. (Holm 2008, 101.)

Toiminnan kehittämiseksi – ja pitämiseksi kiinni olemassaolevissa olosuhteissa – tarvitaan poliittiseen toimintaan ja organisaatioon kiinteässä yhteydessä olevaa tutkimusta. Vasemmistoa yhdistämään (toisiinsa ja työläisiin) tarvitaan yhteinen yleinen teema, jonka toimijat kokevat omakseen. Radikaali vasemmisto tarvitsee yhteisvoimaa ja ”yhteistahtoa” sekä monien eri keinojen käyttöä yhteisten päämäärien saavuttamiseksi.

5.1. Poliittinen tutkimus

Realistinen vasemmistolainen vaihtoehto edellyttää kapitalismin analyysia. Tutkimus osana poliittista toimintaa voi tarjota akateemisen ja teoreettisen ajattelun sijaan konkreettisia toimia oikeiston syrjäyttämiseksi.

Vasemmiston kehitystyö on aloitettava olosuhteiden tutkimuksesta. Tälläkin hetkellä vasemmistolaiset tutkivat yhteiskuntaa, mutta tutkimus on hajanaista ja akateemista eli irrallaan poliittisesta toiminnasta. Jotta teoria voi olla osana käytäntöä, tutkimusta on tehtävä osana poliittista toimintaa ja sitä varten. Tutkimuksen on ”osallistuttava kamppailujen vahvistamiseen liikkeen sisäisen strategiatyön ja päätöksenteon tasolla” (Kaitila ja Peltokoski 2009).

Vasemmisto ei voi tyytyä vain uusintamaan vallitsevaa asioiden järjestystä. Vasemmiston risti-riitaisena tehtävänä on *realistisen* nykyhetken tutkimuksen ja *utopistisen* mahdollisen yhteiskunnan haaveilun yhdistäminen toiminnassaan: on tiedettävä mitä ”on” ja mitä ”pitäisi olla”. Utopia ei tässä mielessä ole abstrakti vaan *konkreettinen* tavoite, jota käytetään työkaluna välitavoitteiden asettamisessa.

Asian selventämiseksi on erotettava toisistaan *päämäärä* ja *utopia*: Jos päämääränä on kaikkien alistussuhteiden lakkauttaminen, utopia on arvio ja hahmotelma sellaisesta yhteiskunnallisesta tilanteesta (mahdollisesta maailmasta), jossa päämäärä voi toteutua. Strategisten välitavoitteiden asettamiseksi ja konkreettisen toimenpideohjelman laatimiseksi, joita ilman päämäärien saavuttaminen on mahdotonta, on välttämättä *kuviteltava* mahdollinen maailma, jossa tilanne on kuten ”pitäisi olla”. Näin ymmärrettynä utopia ei ole kaukana edessä siintävä lukkoon lyöty dogmi, eikä epämääräinen haavekuva, vaan tiedon lisääntyessä ja muuttuessa vaihtuva arvio mahdollisesta yhteiskunnasta.

Tutkimus ei voi olla vain kammioihin hautautumista, tekstien lukemista ja tilastojen analysointia. Ollakseen kiinteästi osana organisaatiota, sen on oltava myös kaveriporukoiden lukupiirejä, avoimia opintotilaisuuksia ja seminaareja, kokoontumista toimintaan, aloitteita puolueessa, keskusteluja työpaikoilla, kokemuksia työstä, kampanjointia ja opiksi ottamista arkipäivän kokemuksista. Ennen kaikkea se on kuitenkin poliittista toimintaa varten ja sen osana tehtävää tutkimusta maailman muuttamiseksi. Tällaista tutkimusta ei voi tehdä yksin, vaan ryhmässä, osana organisaation toimintaa.

Poliittisen tutkimuksen lähtökohtana ovat *poliittiset päämäärät*. Näiden kautta johdetaan toiminnan ja tutkimuksen perustavat periaatteet, jotka määrittelevät metodologisia ja tilanneanalyysin lähtökohtia eli sitä, mihin kiinnitetään huomiota tutkimuksessa. Tutkien vallitsevaa kapitalismia niin materiaalisena kuin diskursiivisenakin prosessina, aikakauden erityispiirteineen, samalla ottaen oppia muutosliikkeiden kokemuksista, muotoillaan vastaukset tilanteen vaatimuksiin. Organisaatio-

ta pyritään kehittämään vastaavasti, jotta kyetään interventioihin todellisuuden ja toiminnan reuna-
ehtojen muuttamiseksi kohti päämääriä.²⁵ Tässä oletetaan, että yhteiskunnasta on mahdollista hah-
mottaa jotain *olennaisia piirteitä*. Usein sanotaan, että ”ennen oli mahdollista hahmottaa rakentei-
ta”, että ”siltoin yhteiskunta oli selkeämpi”. Nykyisin sitä vastoin yhteiskuntarakenne on pirstaloi-
tunut, hajallaan, sporadinen, ja siitä on mahdotonta tarttua kiinni. Kyse on osin näennäisestä ongel-
masta: *Aina* on niin, että vasta retrospektiivisessä analyysissä saadaan tarkempi selko tapahtumista,
ei tapahtumahetkellä. Jälkeenpäin tapahtumille tehdään ”juoni” (tarina) – tapahtumiin kirjoitetaan
”järki”. Tämän hetken tilanteen hahmottaminen ei ole sen helpompaa kuin koskaan aiemminkaan,
mutta se on mahdollista, kunhan siihen ei yritetä ”tarttua” vanhentuneiden tietojen ja käsitteiden
avulla.

Todellinen tapahtuma on aina kompleksinen vaikka siihen saataisiinkin myöhemmin rakennet-
tua jokin ”logiikka”. Tämän vaikeuden edessä ei ole nostettava käsiä pystyyn mumisten kuinka ”to-
dellisuus on kuin juoksuhiekkaa” tai kuinka ”ympäri yhteiskuntaa on siroteltu erilaisia tilan, ajan,
toiminnan ja subjektien alati muotoaan muuttavia koosteita ja sommitelmia” (*Vähämäki*). Koska
todellisuus on hyvin monimutkainen, sen kirjallisissa esityksissä tehdään abstraktioita ja yksinker-
taistuksia, jotta tätä todellisuutta voidaan hahmottaa. Tämä on tilanteen yksinkertaistamista, pelkis-
tämistä, joka on *välttämätöntä* tilanteen ymmärtämiseksi. Todellisesta maastosta tehty kartta ei ole
sama asia kuin itse maasto, mutta auttaa meitä suuntaamaan liikkeemme oikein. Yksinkertainen
havainto siitä tosiseikasta, että todellisuutta on mahdoton käsitellä, havaita, ymmärtää tai tutkia ko-
konaisuudessaan, on yhtä itsestään selvä kuin se, että kartta ei voi kuvata maastoa täydellisesti.

5.2. Perusturva / kansalais-/perustulo

Vasemmisto on ajanut kansalaistuloa jo pitkään. Se on reformi, josta vasemmistolaisen yhteistyön
voi helpoimmin aloittaa. Nykyisin useimmin perustuloksi kutsuttu ratkaisu on vallankumoukselli-
nen reformi, koska se kohdistuu palkkatyöjärjestelmään. Se toimisi vakuutuksena köyhyyttä ja työt-
tömyyden varalta ja työhönpakottamista vastaan ollen samalla ”ekonomistinen vaade riiston hinnan
kasvattamiseksi”, ”kulttuurinen pyrkimys määritellä avointa kansalaisuutta” ja ”yhteiskunnallinen
investointi kansalaisyhteiskunnan ja kolmannen sektorin kehittämiseksi” (Peltokoski 2009b). Tar-
koituksena on antaa työläisille enemmän vapautta ja mahdollisuuksia itsehallintoon ja itsenäiseen
organisointumiseen. Perustulo on vallankumouksellinen, jos se liittyy osaksi laajempaa perusturvaa.

²⁵ Inspiraatio tähän tutkimustapaan on Leniniltä. Leninin tyylistä ja tutkimustavasta katso myös Laine & Salo 2009; Salo 2009 ja 2010.

Perustuloa tarvitaan sekä korvaukseksi työn eteen käytetystä ajasta että työläisten neuvotte-luaseman vahvistamiseksi. Tarvitaan maksuttomia julkisia palveluita, maksutonta julkista liikennettä ja avoimia tietoverkkoja. (Korhonen ym. 2009, 108.)

Perus-/kansalaistulo olisi muotoiltava muotoon, jossa se voi yhdistää radikaalia vasemmistoa ja työläisiä, eikä se vaikuttaisi vain esimerkiksi akateemisten työläisten projektilta.

Akateemiset työläiset ovat tiedontuotannon kannalta merkittävässä asemassa ja heillä on pääsy monenlaisiin resursseihin, joita muut eivät yhtä helposti voi käyttää. Ehkä asian voisi muotoilla siten, että akateemiset työläiset ovat ”diskursiivisen todellisuuden” ja teoreettisen luokkataistelun strategisesti merkittävin ryhmä. Yhteiskunnallisen tuotannon – ”materiaalisen todellisuuden” – keskeiset työläiset työskentelevät puolestaan sähköntuotannossa, tietoverkkojen ylläpidossa, elintarviketuotannossa, vesilaitoksissa ja tavaran kuljetustöissä. Tietotyöläisten ja teollisuustyöläisten liitto yhdistää poliittisessa toiminnassa nämä ”todellisuuden tasot”, ihmisen kokemuspäihin kokonaisuuden. Mario Tronti (2010) pitää tämän liiton muodostamista mahdollisuutena, jolla vasemmisto voi nousta kriisistään. Vasemmiston yhteinen rintama voisi rakentua taistelussa uuden reformin puolesta, uusia taistelumuotoja kehittäen.

5.3. Vasemmiston liitto

Monet eri vasemmistoryhmissä toimivat jäsenet ja useat itsenäiset (jopa ”autonomiset”), nyt kodittomat radikaalit, jakavat hyvin samanlaiset sosialistiset päämäärät. Tästä *jo olemassa olevasta* aatteellisesta yhtenäisyydestä johtuen on mielekäästä harkita, kannattaisiko esimerkiksi seuraavan vaalitappion tullessa ajankohtaiseksi muodostaa jonkinlainen radikaalin vasemmiston yhteistyöelin, ”vasemmiston liitto”, jonka kautta voi järjestää vaalitoimintaa ja asettaa ehdokkaita vaaleihin. Järjestöt itse voisivat samalla keskittyä tärkeämpiin tehtäviin.

Vasemmistososialistien, kommunistien ja muiden vasemman laidan kulkijoiden yhteistoiminnasta on hyviä kokemuksia Saksasta (*Die Linke*), Tanskasta (*Enhedslisten*) ja Norjasta (*Rødt*).

Nykyisellään vasemmiston järjestöt perustavat toimintansa vaaleihin sekä ovat sitoutuneita valtiolta saataviin tukeen. Nämä seikat eivät ole omiaan nostamaan vasemmistoa kriisistä. Vasemmiston organisaatiot ovat integroituneet vallitsevaan järjestelmään. Organisaatioiden ongelmina on toimijoiden hidas vaihtuvuus, toiminnan kankeus ja epädemokraattisuus. Jos ”puoluepoliittinen aktivismi” (*Bios Politikos*) tarkoittaa vanhojen puolueiden eli käytännössä Vasemmistoliiton, vihreiden ja SKP:n sisällä ja kautta toimimista, niin muiden tavoitteiden kuin paikallisten reformien edistäminen voi olla hyvin vaikeaa. Puolue eli päämäärähakuinen ja -tietoinen organisaatio on oltava, mutta sen toimintaperiaatteiden, toimintakulttuurin ja imagon täytyy olla ratkaisevasti nykypuolueista poikkeavia, jotta vasemmiston kriisiytymisestä voitaisiin päästä eroon. Olemassa olevat puo-

lueet ”kantavat menneisyyttä lyijynraskaina hartioillaan” ja niiden uudistaminen nykyisiä tarpeita vastaavaksi on vaikeaa. Ehkä tässä asiassa **Slavoj Žižek** (2009) on oikeassa: olisi uskallettava ”aloittaa alusta”.

Jussi Vähämäen kirjassaan *Itsen alistus* esittämät pohdinnat nykyisen työelämän muodostamista työntekijätyypeistä voi soveltaa myös järjestötasolle. Jos nykyinen vasemmisto on yhtä aikaa sekä *opportunistinen* (yrittää sopeutua mihin tahansa) että *kyyninen* (ei koe että kannattaisi yrittää mitään uutta), tulevan vasemmistoliikkeen pitäisi päästä näiden piirteiden aiheuttamasta pattitilanteesta eroon.

Vähämäen ajatuksia muokaten näihin tapoihin voisivat kuulua: (1) vasemmiston itsenäisyyden ja autonomian kasvattaminen suhteessa vaalitoimintaan ja valtioon; (2) verkostojen laajentaminen yli pakollisen byrokratian, samalla huolehtien verkostojen intensiivisyydestä; (3) todellisuuden tutkimuksen liittäminen poliittiseen toimintaan eli mahdollisuus kehittää itseään ja toimintaansa yhteiskunnan muuttamiseksi. Vasemmiston on oltava riippumaton valtiosta taloudessaan, verkostoitumisessaan ja päätöksenteossaan. Näin se voi tähdätä tiedollisia ja taidollisia kykyjään paremmin omia päämääriään vastaavaksi. (Soveltaen Vähämäki 2009, 223–227.)

Jos instituutioita halutaan vallata, uudistaa ja nakertaa sisältäpäin, on todella toimittava myös perinteisessä puoluepolitiikassa ymmärtäen, että se on vain pieni osa taistelua, mutta kuitenkin yksi tärkeä kamppailun kenttä. Poliittisessa kamppailussa ei ole pysyteltävä oikeudellisen erottelun ”julkinen”/”yksityinen” kummassakaan karsinassa, sillä todellisuudessa nämä kaikki toimivat yhteiskuntavallan ylläpitäjinä. On irtauduttava valtion rahoituksen aiheuttamista kahleista ja muutettava tai muodostettava organisaatiot päämääriä vastaaviksi. Tarvitaan monien eri kamppailumuotojen yhdistämistä eri paikoissa: järjestöt, tiedotusvälineet, oppilaitokset, kunnanvaltuustot, parlamentit, mielenosoitukset, (kaupunki)tilan valtauksat, katutaide, kustantamot, kirjallisuus, kuvataide jne. Kuten Karl Kautsky (1909) pamfletissaan *Tie valtaan* muotoilee, tarvitaan lakia noudattavia ja vallankumouksellisia keinoja (tosin myös vallankumouksellisia päämääriä voi ajaa laillisin keinoin). Ei ole rajoitettava ajattelua ja toimintaa nykyisiin poliittisiin ja juridisiin rajoihin silloin, kun tarkoituksena on niiden ylittäminen.

Lisäksi Suomen vasemmiston uudenlaista yhdistymistä tukevat seuraavat kehityskulut:

Ensinnäkin vasemmiston yhteisrintamaksi alun perin (ainakin tietyssä mielessä) tarkoitettu Vasemmistoliitto ei nykyisellä rakenteellaan kykene toimimaan yhdistävänä liikkeenä. Järjestön toimintatavat ja -kulttuuri ovat vuosikymmenten takaa. Se ei ole todellinen liitto tai ”kansanliike”, vaan puolue siinä missä muutkin. Vasemmistoliitto on osallistunut kunnanvaltuustoissa, eduskunnassa ja hallituksessa eliittiyhteistyöhön muiden puolueiden kanssa. Rakenteensa lisäksi sen ongelmana on uskottavuuden puute.

Toiseksi on hahmottumassa uusi vasemmisto, joka ei muodosta omaa irrallista ryhmäänsä, vaan on monin osin kytkeytyneenä ”vanhoihin” puolueisiin. Monien tämän ”tulevan” vasemmiston keskeisen toimijan poliittinen toiminta ulottuu jo paljon aiempiin kamppailuihin, mutta uuden vasemmistolaisen liikehdinnän laajempaan perustana on yliopistolakiuudistusta vuonna 2009 vastustamaan kansainvälisten innoittajiensa tapaan noussut opiskelijaliike. Tämä ”2010-lukulainen” vasemmisto toimii ryhmittyneenä erityisesti verkkojulkaisujen (etenkin *Megafoni*), blogien ja paikallisten organisaatioiden ympärille. Puoluepoliittisesti se on järjestäytyneenä vain osittain, asettuen lähinnä Vasemmistoliiton sisään, mutta myös muihin puolueisiin.

Irrallisena tämä uusi ja valtaosaltaan akateeminen vasemmistolainen liikehdintä ei ole riittävän vahvaa vaikuttamaan yhteiskuntaa muuttavasti. Uudet mediat voivat osaltaan luoda uutta toimintakulttuuria. Yhtenäisyyttä ne luovat näyttäessään välittömämmin, kuinka erilaisissa vasemmistojärjestöissä toimivat eivät ole aatteellisesti kovinkaan kaukana toisistaan. Koska sosiaalisessa mediassa suhteiden luonti onnistuu kevyesti, on radikaali vasemmisto jo tietystä mielessä liittoutunut. Tapahutumien organisoimisessa tehdään jo käytännössäkin yhteistyötä. Yritysjargonilla sanottuna: *karsimalla järjestöjen päällekkäisiä toimintoja, vaalitoiminnan yhdistäminen toisi huomattavia synergiaetuja.*

Summa summarum: Kun kerran nykyisen toiminnan lähtökohdista ei voi edistää omia päämääriään, näistä lähtökohdista on irtauduttava.

LÄHTEET

Aloite vasemmistolle. 2009. Helsinki: Vasemmistofoorumi.

Andersson, Jan Otto. 1995. *Kolmas vasemmisto, ohjelmateesit, markkinat ja sosialismi.* Alustus Vasemmistoliiton ohjelmateeseistä puoluekokouksessa 16.–18.6.1995.

Andersson, Jan Otto. 1996. ”Fundamental Values for a Third Left.” *New Left Review* I/216, March–April 1996, s. 66–78.

Arter, David. 1999. *Scandinavian Politics Today.* Manchester: Manchester University Press.

Arter, David. 2002. ”‘Communists we are no longer, Social Democrats we can never be’: The Evolution of the Leftist Parties in Finland and Sweden”. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, Vol. 18, No. 3, September 2002, pp. 1–28.

Arter, David. 2006. *Democracy in Scandinavia: Consensual, Majoritarian or Mixed?* Manchester: Manchester University Press.

- Badiou, Alain. 2008. "The Communist Hypothesis". *New Left Review* 49, Jan–Feb 2008, pp. 29–42.
- Bazard, Saint-Amand et Barthélemy Prosper Enfantin. 1831. *Doctrine de Saint-Simon: Exposition; première année, 1828–1829*. Troisième édition. Paris: Bureau de l'Organisateur.
<http://tinyurl.com/doctrine-de-saint-simon>
- Bernstein, Ed. 1910. *Sosialidemokratian revisionismi*. Tampere: Alex Halosen kustannusliike.
- Bernstein, Edv. [1899] 1910. *Sosialismin edellytykset ja sosialidemokratian tehtävät*. Porvoo: WSOY.
- Bios politikos. 2009. *Vasemmisto tarvitsee puoluepoliittista aktivismia*.
<http://biospolit.wordpress.com/2009/10/01/vasemmisto-tarvitsee-puoluepoliittista-aktivismia/>
- Blanqui, Auguste. [1834]. *Who Makes the Soup Should Eat It*. Translated by Mitchell Abidor.
<http://marxists.org/reference/archive/blanqui/1834/soupe.htm>
- Die Linke. 2007. *Programm der Partei*. http://die-linke.de/partei/dokumente/programm_der_partei_die_linke_programmatische_eckpunkte/
- Enhedslisten. 2008. *Enhedslistens principprogram*. <http://enhedslisten.dk/enhedslistens-principprogram-0>
- Fagerholm, Andreas. 2008. "Gammal eller ny politik? – Den finländska yttervänsterns ideologiska profiler efter realsocialismens sammanbrott." *Politiikka* 4/2008, s. 224–237.
- General Intellect. 2008. *Vasemmisto etsii työtä*. Helsinki: Tutkijaliitto ja Like.
http://www.vasemmistofoorumi.fi/images/stories/vasemmisto_etsii_tyt.pdf
- Gramsci, Antonio. 1979. *Vankilavihkot. Valikoima*. Helsinki. Kansankulttuuri.
- Gramsci, Antonio. 1982. *Vankilavihkot. Valikoima 2*. Helsinki. Kansankulttuuri.
- Haataja, Lauri, Seppo Hentilä, Jorma Kalela ja Jussi Turtola (toim.) 1976. *Suomen työväenliikkeen historia*. Helsinki: KSL.
- Holm, Ruurik. 2008. "Vasemmiston idea ja vasemmistopuolueet". Teoksessa Kuusela, Hanna ja Mika Rönkkö (toim.) *Puolueiden kriisi*. Helsinki: Like, s. 93–101.
- Holm, Ruurik. 2008b. Viesti Vasemmistofoorumin postituslistalla 27.10.2008
- Hyvärinen, Matti. 2008. "'Kansanvalta' argumenttina puolueohjelmissä." Teoksessa Paul-Erik Korvela ja Kia Lindroos (toim.) *Avauksia poliittiseen ajatteluun*. Helsinki: Minerva, s. 61–87.
- Kaitila, Joel ja Jukka Peltokoski. 2009. "Luokkakompositio ja opiskelijan nelosrooli." *Megafoni* 2.
<http://www.megafoni.org/index.php/julkaisut/2/80-luokkakompositio-ja-opiskelijan-nelosisrooli->
- Karvonen, Lauri ja Heikki Paloheimo. 2005. "Äänestysosallistuminen". Teoksessa Heikki Paloheimo (toim.) *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY.
- Kautsky Karl. [1892] 1907. *Erfurtin ohjelma*. Tampere: M. V. Vuolukka.

- Kautsky, Karl. [1895] 1908. *Sosialismin historia. Uudemman sosialismin edeltäjät*. Tampere: Tampereen Työväen sanomalehti Oy.
- Kautsky, Karl. 1909. *Tie valtaan*. Helsinki: Työväen sanomalehti Oy.
- Korhonen, Anna-Reetta, Jukka Peltokoski ja Miika Saukkonen. 2009. *Paskaduunista barrikadille. Prekariaatin julistus*. Helsinki: Like.
- Laine, Joonas ja Miika Salo. 2009. ”Finansoituminen ja Leninin finanssipääoman kritiikki”. *Megafoni* 3. <http://www.megafoni.org/index.php/component/content/article/59-0309/106-finansoituminen-ja-leninin-finanssipaaeoman-kritiikki>
- Lenin, Vladimir. [1917]. *Valtio ja vallankumous*. http://sosialismi.net/kirjasto/lenin/Valtio_ja_vallankumous.pdf
- Lichtheim, George. 1969. *The Origins of Socialism*. New York: Frederick A. Praeger.
- Maréchal, Sylvain. [1796]. *Manifeste des Egaux*. <http://www.lescommunistes.org/biblio/egaux.html>
- Marx, Karl ja Friedrich Engels. [1848]. *Kommunistisen puolueen manifesti*. <http://sosialismi.net/wp/files/2008/08/manifestiwww.pdf>
- Marx, Karl. [1852]. Joseph Weydemeyerille New Yorkiin 5.3.1852. Teoksessa Karl Marx ja Friedrich Engels. 1976. *Kirjeitä*. Moskova: Edistys, s. 68–73.
- Marx, Karl. [1867] 1974. *Pääoma. Kansantaloustieteen arvostelua. 1 osa. Pääoman tuotantoprosessi*. Moskova: Edistys.
- Marx, Karl. [1875]. ”Gothan ohjelman arvostelua.” Teoksessa Karl Marx ja Friedrich Engels. 1979. *Valitut teokset. 6 osaa. Osa 5*. Moskova: Edistys, s. 525–551.
- Michels, Robert. 1986. *Puoluelaitos nykyajan demokratiassa*. Porvoo: WSOY.
- Nousiainen, Jaakko. 2000. ”The Consolidation of Parliamentary Governance”. In Müller, Wolfgang C. and Kaare Strom. *Coalition Governments in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Paloheimo, Heikki ja Matti Wiberg. 1996. *Politiikan perusteet*. Helsinki: WSOY.
- Paloheimo, Heikki. 2008. ”Ideologiat ja ristiriitaisuudet”. Teoksessa Paloheimo, Heikki ja Tapio Raunio (toim.) *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY.
- Peltokoski, Jukka. 2009. ”Ketä vasemmisto enää kiinnostaa?” *Megafoni* 2. <http://www.megafoni.org/index.php/julkaisut/2/81-ketae-vasemmisto-enaee-kiinnostaa>
- Peltokoski, Jukka. 2009b. ”Toisenlainen työ on mahdollista”. *Kansan Uutiset Verkkolehti*. 3.11.2009. <http://www.kansanuutiset.fi/mielipiteet/lukijoilta/2037029/toisenlainen-tyo-on-mahdollista>
- Raunio, Tapio ja Raija Tiilikainen. 2003. *Finland in the European Union*. London: Frank Cass.

- Rousseau, Jacques. [1755] 2000. *Tutkielma ihmisten välisen eriarvoisuuden alkuperästä ja perusteista*. Tampere: Vastapaino.
- Roux, Jacques. [1793] 1969. *Scripta et Acta*. Textes présentés par Walter Markov. Berlin: Akademie-Verlag. Englanninnos osoitteessa
<http://www.marxists.org/history/france/revolution/roux/1793/enrages01.htm>
- Rødt. 2007. *Rødts Prinsippogram*. <http://roedt.no/program/prinsippogram/>
- Salo, Miika. 2009. ”Lenin kolmen pisteen kehällä ...leniniläinen politiikan tyyli.” *Sosialismi.net* 22.9.2009. http://sosialismi.net/kirjasto/Salo_-_Lenin_kolmen_pisteen_kehalla.pdf
- Salo, Miika. 2010. ”Tanssiaskelia Leninin tyyliin”. *Revalvaatio* 1.1.2010.
http://www.revalvaatio.org/index.php?option=com_content&view=article&id=101:tanssiaskelia-leninin-tyyliin&catid=31:general&Itemid=46
- Sosialidemokratinen puolue Suomessa. 1903. ”*Forssan ohjelma*”.
<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=sdpohjelma1903>
- Stedman-Jones, Gareth. 2006. ”Saint Simon and the liberal origins of the socialist critique of Political Economy”. in Sylvie Aprile and Fabrice Bensimon (eds.) *La France et l'Angleterre au XIXe siècle. Échanges, représentations, comparaisons*. Paris: Créaphis, pp. 21-47.
- Suomela, Kalevi. 2009. ”Kapitalismikritiikki ei riitä”. *Kansan Uutiset Verkkolehti*. 7.7.2009.
<http://www.kansanuutiset.fi/mielipiteet/horisontti/1923153/kapitalismikritiikki-ei-riita>
- Suomen kommunistinen puolue. 1918. *Suomen kommunistisen puolueen perustamislausunto*.
<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=skpperustamis1918>
- Suomen kommunistinen puolue. 2007. *SKP:n ohjelma*.
http://www.skp.fi/ohjelmat_puolueohjelma.php
- Suomen sosialidemokraattinen puolue. 1999. *Sosialidemokratian periaatteet*.
<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=sdpperiaate1999>
- Taylor, Charles. 1991. *The Ethics of Authenticity*. Cambridge: Harvard University Press.
- Tronti, Mario. 2008. *Politics at Work*. <http://conjunctural.blogspot.com/2008/10/old-guard-on-new-crisis-pt-2-mario.html>
- Tronti, Mario. 2010. <http://sollevazione.blogspot.com/2010/02/crisi-del-capitalismo-e-fallimento.html>
- Tönnesson, K. D. 1962. ”The Babouvists: From Utopian to Practical Socialism”. *Past & Present*, No. 22, Jul. 1962, pp. 60-76.
- Vasemmistofoorumi. 2008. *Uutiskirje*. Sähköpostiviesti postituslistalla 15.12.2008.
- Vasemmistoliitto. 1995. *Puolueohjelmateesit*.
<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=vasteesit1995>

Vasemmistoliitto. 2007. *Periaateohjelma*. <http://www.vasemmisto.fi/politiikka/ohjelmat/910.html>

Vähämäki, Jussi. 2009. *Itsen alistus*. Helsinki: Like ja Tutkijaliitto.

Vänsterpartiet. 2008. *Partiprogram*.

http://www.vansterpartiet.se/images/stories/media/dokument/politiskaprogram/partiprogram_08_inlaga.pdf

Wiberg, Matti. 2006. *Politiikka Suomessa*. Helsinki: WSOY.

World Values Survey 2005: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2118, versio 1.1 (2006-12-11). Suomen Gallup, Kansaneläkelaitos, Kirkon tutkimuskeskus ja Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [aineiston keruu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [jakaja], 2006.

Žižek, Slavoj. 2009. "How to Begin from the Beginning". *New Left Review* 57, May–June 2009. <http://www.newleftreview.org/?view=2779>